

B. A. R. P. R.

II

1256

L

E, Virtosu

Tudor

Vladimirescu

II

1256

L

I. I. U.

II
1256

L

137

TUDOR VLADIMIRESCU

PAGINI DE REVOLTĂ

PREZENTATE DE

EMIL VÎRTOSU

BUCUREȘTI
FUNDAȚIA REGELE CAROL I.

1, Strada Wilson, 1

1936

TUDOR VLADIMIRESCU

S'AU TRAS DIN ACEASTĂ CARTE, PE
HÎRTIE JAPAN DOCUMENT, DOUĂZECI
ȘI CINCI DE EXEMPLARE NEPUSE ÎN
COMERT, NUMEROTATE DELA 1 LA 25.

TUDOR VLADIMIRESCU

PAGINI DE REVOLTĂ

PREZENTATE DE

EMIL VÎRTOSU

BUCUREȘTI
FUNDAȚIA REGELE CAROL I

1, Strada Wilson, 1

1936

II 1256 L.

TUDOR VLADIMIRESCU
PAZIUNI DE REVOLUTA

DE LA VICTORIU

BIBLIOTECA GENERALA UNIVERSITARA
BIBLIOTECA "N. P. URZICA"
Cota 61381
Inventar

UNIVERSITATEA DE ECONOMIE SI STATISTICA
BUCURESTI

TUDOR VLADIMIRESCU

După o litografie contemporană, reprodusă la D. Cecropid, *Omagiu lui Tudor Vladimirescu*. București, 1914.

PREZENTARE

Amintirea lui Tudor Vladimirescu rămâne pentru cei mai mulți dintre noi ca o legendă cețoasă : îl socotim mare, dar nu știm bine pentru ce ; îl pomenim, dar nu cu cinstirea adevărată ce i se cuvine ; îl chemăm oricând și oriunde, ca o sperietoare pentru unii, îndemn pentru alții, dar nu-i cunoaștem esența pură a gândului său. Și nici măcar nu bănuim că a putut scrie pagini demne de mari cărturari, dar, mai ales, demne de mari oameni. Și că istoria neamului nostru și-l poate revendica nu numai ca pe un mare deschizător de veac. Ci și ca pe unul care a dat, pentru timpul său, cea mai înaltă expresiune literară potenței patosului românesc.

Să-l coborîm, deci, din legendă, pe pământ, lângă noi și în sufletul nostru! Să-i vedem portul, să-i auzim gândul, să-i simțim pasul lângă pasul nostru, ca al unui semen din alte vremuri. Un semen, însă, ce-a depășit și veacul său și veacul nostru. Să-l trăim astfel ca o realitate a noastră și, totuși, dincolo de noi! Realitate bogată, vie și permanent necesară nouă!

* * *

Tudor Vladimirescu a venit pe lume, nu se știe bine când. Poate pe la 1780, într'o casă cu prispă de țară, în comuna Vladimiri, în județul cel mai nevoiaș al Olteniei : Gorjul. Părinții lui, oameni cu frica lui Dumnezeu, Constantin și Ioana, plugari săraci, cu trei copii : Tudor, Papa și Dina.

Bucoavna a învățat-o la popa satului, cu care era și cimotoie. Dar pe urmă, în loc să rămână și el, ca toți ceilalți ai lui, lângă fierul plugului, să scormonească brazda, să nădușească de-a-lungul ogorului străin, și să îndure înfruntarea zapciului, a plecat în lume. Să învețe slova frumoasă și gândurile bine rînduite! Să-și deschiză capul, la umbra altor oameni, supt streășina altor case! A poposit astfel la

Craiova, capitala adevărată a celor cinci județe oltenești. Acolo era și al doilea divan al țării. Slujește la un condicar al divanului, apoi la boierii Glogoveni, oameni cu nume și avere multă. Rămîne aici pînă tîrziu, să cunoască necazurile, bucuriile, viața...

Desghețat la minte, isteț la vorbă și la fapt, de ispravă și de cuvînt, ajunge omul lor de încredere. Supraveghează lucrul moșiilor, darea socotelilor, strîngerea bucatelor. Duce mărțuri și vite, mai ales porci, în Ardeal, în Banat, pînă la Buda, pe seama stăpînului și, uneori, și pe a sa proprie. Aduce alte mărțuri. Din Mehedinți, județul unde Glogovenii își au starea, el poate vedea și urmări de aproape răscoala Sîrbilor supt Caragheorghe, în 1804, pentru scuturarea jugului turcesc. Răsculații erau țărani, mulți și împilați, dar hotărîți să moară sau să trăiască demn. Lupta lor e o învățatură mare pentru sufletul său. Aceasta și altele, care vor veni rînd pe rînd, îi vor deschide drumul către gînduri îndrăznețe.

Incetul cu incetul își face puțină stare. Iese dela Glogoveni, dar se socoate, încă, omul lor. Ajunge mic boerinaș, comis și vâtaf de plai (subprefect), în plaiurile despre munte ale Mehedinților. Căci părăsește pentru totdeauna Gorjul, spre a se adevăra încă odată cuvîntul, că nimeni nu-i profet în țara lui.

Ca vâtaf de plai are drepturi și puteri destul de mari. Cîștigă atunci, desăvîrșit, simțul autorității și al comandamentului, exercitîndu-l în funcțiunea sa destul de complexă. Are îndatoriri militare și de poliție: paza trecătorilor către Austria, paza liniștii pe plai. Are atribuții de judecător: împarte dreptatea la săteni, în primă instanță, după pravila țării și obiceiul pămîntului. Dă și lovituri de toiege, celor ce fură. Are îndatoriri de perceptor: strînge birurile pentru domn, pentru vistierie și pentru împărăția turcescă. Are subalterni, pe vătășei și părcălabi; are drept la clacă din partea țăranilor, și e scutit de biruri. Se mai îndeletnicește, însă, și cu altele: e hotarnic de moșii; aduce mărțuri din Austria, farfurii și alte lucruri trebuincioase; vinde, acolo și în țară, porci, piei, făină, grîne, lemne. Nu ne vom mira, deci, că averea lui crește, fără hrăpîri și răutăți: case, mori, pămînt, toate din munca și din priceperea lui. După ce fusese comis, ajunge sluger, tot mic boerinaș și tot apărător al celor mulți, plecați și fără glas. Căci, de totdeauna, atunci când era slugă, sau acum cînd e stăpîn, nedreptatea îl apasă ca un jug, îl revoltă ca o crimă, indiferent dacă e făptuită de prieteni, de boieri sau de mai marii țării.

Iată, însă, că Rușii, creștinii-ortodocși protectori ai țărilor românești, pornesc războiul asupra Turcilor. Tudor e în inima vremii, nu la marginea ei! Bogăția adunată, multă puțină, nu-i întunecă sufletul. De aceea se înscrie și el ostaș, de partea creștinilor. Ajunge « comandir » al pandurilor strânși din toată Oltenia, echipați și instruiți de Ruși. Vitejia lor a ajutat mult oștirilor țarului. Dar și despre Tudor Vladimirescu se duce vestea. Țărani, ostași, boieri și neguțători, toți l-au prețuit și l-au cunoscut ca pe un om fără pereche. Se luase doar la trântă cu destinul, așa, de dragul faptei și al creștinătății. Nădăjduia, de sigur, lucruri mari și pentru țară, după înfrângerea Turcilor. Și nu și-ar fi îngăduit să lipsească din lupta unde urma să se hotărască soarta mai bună a neamului său. Polcovnicul Ioniță Ceganu, pandur de atunci de a lui Tudor, povestește mai târziu, despre acesta: « El, care nu rîdea niciodată, cînd auzea că vin Turcii... de bucurie începea să cînte și să joace ca un copil. Intra în foc, parc'ar fi mers la nuntă! »...¹

* * *

1806—1812... Toate trec repede; războiul însuși are un capăt. Napoleon amenință, și țarul Alexandru I se mulțumește numai cu Basarabia noastră! Lui Tudor îi trimite un inel cu piatră scumpă, și decorația Sf. Vladimir. Il făcuse încă mai dinainte porucic, oșifer în armata rusească; dar acum, la sfîrșitul războiului, îi cere să-l slujească mai departe și să vină în Rusia însăși.

Hotărîrea lui Tudor a șovăit o clipă. La îndemnul țarului se va fi adăugat și teama de Turci. Aveau, oare, să uite că a ridicat armele împotriva lor?... Cu pana de gîscă a însemnat apăsător pe hîrtie:

« Aflîndu-mă eu om necăsătorit și fără de vrednici clironomi, temîndu-mă în toată vremea de moarte, mai virtos aflîndu-mă ostaș și în toată vremea călător, precum și acum am călătorie mai îndelungată, am socotit ca să-mi pui supt epitropie cele ce am, atît mișcătoare cum și nemișcătoare, în ce chip să se urmeze, întîmplîndu-se sfîrșitul vieții mele la vreo străinătate, sau măcar și aici »...²

¹ Cf. Ion Ghica, *Scrieri*, III (Polcovnicul Ioniță Ceganu). București, 1914, p. 28—29.

² Cf. C. D. Aricescu, *Acte justificative la istoria revoluțiunii române dela 1821*. Craiova, 1874, p. 14.

In această « diată », care nu are din tipicul obișnuit decît numele, el înseamnă toate pe rînd, pentru suflet și pentru oameni. Dar « călătoria depărtată » n'a mai avut loc. Destinul îl cerea aici, lîngă truda strămoșilor.

* * *

Viața se scurge din nou pașnic : negoțătorie de vite, pînă și cu Țarigradul, vînzare de bucate, arendă de moșii. Ingrijește de morile sale, și adună, în locuri de taină, tot felul de arme : săbii, puști, pistoale. Poate ca să facă negoț cu ele, cînd se va mai isca un nou războiu. Poate pentru a goni pe Turcii din Ada-Calè, ce vin și pradă, nestingheriți și nepedepsiți, pămîntul românesc, și-i jefuesc averea. (De aceea își va fi clădit și casa dela Cerneți, ca o cetate, cu vedere pînă departe) Sau, poate, pentru cine știe ce alt gînd, încă neîmpărtășit nimănui, pentrucă nu era de ajuns de deslușit nici pentru sine însuși. Și, de aceea, poate, sufletul și-l închidea din ce în ce mai mult cu zăvoarele tăcerii, posomorîndu-și-l, ca o criptă cu revolte și răstigniri interioare.

Însă tot ce ajunsese acum, el înțelegea că numai dela Dumnezeu vine. La aceasta, se va fi adunat și mulțumirea de a fi trecut o cumpănă mare, în chiar focul războiului cu Turcii. Zidește, astfel, o bisericuță în satul Prejna. Trimite să-i cumpere cărți românești tocmai dela Blaj, și pune să i se zugrăvească, pe o scîndură, chipul, ca un ctitor plecat în fața celor dumnezești. Bisericuța aceasta arată că sufletul lui se deslipise pentru totdeauna de satul Vladimiri, și că viața avea să i se treată de acum înainte în Mehedinți, în mijlocul celor pe care îi cunoștea bine, și-i ocîrmuise în vreme de pace și în vreme de războiu.

Era respectat de toți. Poate, nu și iubit, pentrucă omul dreptății, îmbrăcat în platoșa absolutului, rece și antisocială, mărește distanțele și sapă prăpăstii în jurul său!

Era avut, semnătura lui primită și onorată : la Orșova, de negoțătorul Răducan Nicolau ; la Craiova, de vestitul Hagi Enuș ; la Balta Mehedinților, de Nicolae Zoican ; iar, la București, de lipscanul Manole Gugiul.

* * *

Dar viața lui se trecea singuratică.

Era om prea aprig, pentru a putea cruța pe cineva. Chiar pe cel mai de aproape al său, slugă credincioasă sau prieten bun, l-ar

fi omorât, dacă simțea că, în clipele hotărîtoare, dă înapoi, sau spune ceea ce trebuia să îngroape pe vecie în inimă.

Femeia l-ar fi schimbat, l-ar fi abătut dela un absolutism rigid. Coborîndu-l, însă, prea mult în viața de toate zilele, i-ar fi știrbit libertatea. Libertatea față de sine însuși, față de idealurile ce-i mobilau sufletul. Transcendența gândului, îngreindu-și aripile, ar fi zăbovit prea mult pe pămînt și lingă pămînt!

Se simțea numai ostaș, veșnic în serviciu comandat și născut în același timp să comande și să nu știe de compromisuri. Gîndul prieten al morții îl întocvărășea oricînd și oriunde: viitorul este numai în mîna lui Dumnezeu.

Femeia cere, însă, cruțare și îndepărtarea pentru totdeauna a acestui gînd prieten.

Nu se va însura, deci, niciodată! Și nici despre femeile care au trecut prin viața lui nu va ști nimeni nimic precis, nici pînă în ziua de astăzi. Intrebat, cîndva, de ce nu se însoară, el va răspunde vag, că viața îi e croită pentru altceva. Pentru ce anume, vom vedea mai departe.

* * *

Nicolae Glogoveanu, fostul său stăpîn, boier de neam și aproape incontiniu ispravnic al Mehedinților, unde Tudor îi era subaltern ca vîtaf de plai, are un mare necaz. Ii moare soția, la Viena, unde-și căuta sănătatea. Iar Tudor nu pregetă să plece acolo, lăsîndu-și rosturile baltă, spre a-i aduce în țară copilul de vîrstă fragedă și spre a-i limpezi treburile, încurcate în țară streină de slugi necredincioase și rude nechibzuite.

Știa grecește, nemțește și rusește. Cunoștea pravilele țării sale. Era umblat, cu vorba limpede, gest hotărît și multă pricepere la oameni și locuri. Și iată, de trei ori se îmbolnăvește, cînd vede că « judecata nemțească » nu vrea să-i dea dreptatea, nu a lui, ci a stăpînului său. Totuși, birocratismul austriac nu-l intimidează. Pînă la urmă, Tudor Vladimire cu tot izbîndește.

La Viena, cunoaște alți oameni, mai ales Greci, înfrigurați în așteptarea unui viitor mai bun pentru Elada. Dar, mai ales, simte trecînd deasupra-i duhul înnoitor al veacului: căci la Viena se deschidea, atunci, congresul ce sfișia și împărțea imperiul lui Bonaparte, zvîrlind în lung și 'n lat, involuntar, sămînța aproape încolțită a conceptului de națiune.

Despre acelaș Bonaparte cetise și el, pe vremuri, gazetele nemțești și grecești, și însemnase pentru ținerea de minte, biruințele ca și înfrîngerile lui. Acum, însă, istoria Europei o trăia aproape, supt ochii proprii, și o înțelegea ca pe o realitate imediată, plină de învățăminte.

Astfel, și el, pandurul din țara despre care nu se prea vorbea la congres, simțea lângă cotul său, cotul vremii. Gîndul i se subția și se adîncea tot mai mult, pentrucă acum era mai bogat, cu bogăția celor 200 de zile trăite în capitala de atunci a lumii.

* * *

Se întoarce în țară prin Pesta. Abia ajuns aproape de fruntarii, află că Turcii din Ada-Calè i-au jefuit casa. Iar pe pămîntul românesc află că acelaș Glogoveanu, pentru a căruia slujire plecase la Viena, îi luase cu de-a-sila bani și bucate. Și, tot Glogoveanu, va pomeni mai tîrziu, după revoluție, cu dispreț de « nelegiuitul Tudor ». Avea, poate, dreptate, căci cine, afară de Tudor, din cei ce-și spuneau slugi plecate ale sale, îndrăznea să-i vorbească răs-picat și fără frică, dojenindu-l și spunîndu-i în față, fără ascunziș, și binele și răul ce-l gîndea?...

Și nu era nici măcar de neam boieresc, acest pandur, ci un biet boierinaș, înălțat la umbra gîndului și a palmelor sale bătătorite. Dar îi ura pe ciocoi, pe cei ce, la umbra numelui și a rangului, storceau rodul muncii chinuite a țaranului obișnuit. Și pentru a nu fi silit niciodată să-i salute, plecat, pe acești vampiri ai nației, nu se așeza pe scaun în casa nimănui, nici între străini, nici între prieteni...

* * *

Anul 1818 este o dată importantă în istoria dezvoltării spirituale a lui Tudor, și chiar și în istoria neamului. Anume, Vodă Caragea tipărește o prăvilă pentru orînduiala dreptății în Țara Românească. Din vechime se obișnuia ca, supt stema țării tipărită în fruntea cărții, să se pună cîteva versuri de închinare și de proslăvirea domnului. Vodă Caragea cere a ceste versuri dela Iancu Văcărescu, poetul « primăverii amorului », cu mare faimă între boieri. Poetul aude atunci glasul pămîntului strămoșesc. Iși aduce aminte de « acvila ce-a venit în zbor din Roma la Dacie », de schimbarea ei în « corbu țării », de origina noastră romană și de datoria prăvilei de a păzi

ființa și existența neamului acestuia. Visează la vremea când Românul își va regăsi virtutea pierdută, când în stema țării

*... acest corb sărman
iar acvilă s'ar face,
și-orice Rumân ar fi Roman,
Mare 'n războiu și 'n pace!*

Și, mai ales, întrevede lecuirea racilei de care suferă țara :

*Iar nedreptatea p'ăst pământ
N'ar fi Dumnezeuire!...*

Vodă Caragea n'a primit aceste versuri, revoluționare, dar ele au mers la inimă slugerului Tudor Vladimirescu. Contemporanii amintesc chiar de o vizită pe care acesta o face lui Iancu Văcărescu, spre a mulțumi boierului poet pentru balsamul turnat cu aceste stihuri în inima națiunii, și pentru că se arăta și el vrăjmaș nedreptății¹. Căci Tudor, de multe ori pe an, lua drumul la Divanul Craiovei, ba și la Divanul mare al țării, la București, să se apere de nedreptățile altora și să apere, la rîndu-i, dreptățile celor mai mici decît el. Cunoștea, astfel, și într'o parte și în alta pe marii boieri divaniți. Știa la ce e bun fiecare, și ce gînd adevărat nutrește pentru patria sa. Dar și ei îi cunoșteau rîvna neostenită pentru dreptate, hotărîrea cu care și-o apăra și și-o cerea. Domnul însuși cunoștea aceasta. Iar slujbașii și Grecii de toată mîna, acei ce nu-l putea ciupi la pungă și nu-i puteau ierta că « avea limba prea liberă și nu cruța pe nimeni », strigînd tuturor în față mîncătorile și nedreptățile, îl vedeau cu ochi răi, îl prigoneau și, neputincioși la faptă, se mulțumeau să-l poreclească « tîrîe-briu »².

Cînd se ducea la București, nu lipsea să-l cerceteze pe vlădica Ilarion, episcopul de Argeș, care locuia la biserica Antim. Volterian, deși față bisericească, răzvrătit împotriva spiritului și a formelor ipocrite ale vieții românești de atunci, vlădica Ilarion odihnea și

¹ Comunicat, după cele ce știa « din auzite », de doamna Văcărescu, mama d-rei Elena Văcărescu. (Prin bunăvoința d-lui Vasile Munteanu, în Februarie 1933).

² Cum relatează Ștefan Scarlat Dăscălescu, apud N. Iorga, *Un cugetător politic moldovean de la jumătatea secolului al XIX-lea : Ștefan Scarlat Dăscălescu*. București, 1932, p. 51. (Academia Română, M. S. Ist., S. III, t. XIII.)

îmbărbăta sufletul lui Tudor, împărtășind și revolta și idealurile de dreptate socială și națională ale acestuia...

Cu dinții strînși și ochii duși departe, Tudor auzea ca prin vis suspinarea unei țări întregi :

*Mugur, mugur, mugurel...
Bate-i, Doamne, pe ciocoi,
Cum ne bat și ei pe noi,
Mugur, mugurel!..*

...Cînd dascălul lui Ilarion sfîrșea această cîntare de obidă, Tudor se ridica, încleștînd pumnii lui mari, făgăduind, de-i va ajuta Dumnezeu, să scurteze pe boieri de o palmă, ca să nu mai poată nicidecînd împila neamul...

* * *

Știa pe de rost datorile ostașului, și viața nu și-o precupețise niciodată în luptă.

Trăise ca împărțitor de dreptate și cîrmuitor de norod pe plaiurile Mehedinților.

Pandurii lui, din luptele cu Turcii și din puterile comandate altădată, erau acum locuitorii pașnici ai celor cinci județe de peste Olt.

Era om dela munte, deprins să învingă piedicele și să depășească orizonturile succesive, nu coborîndu-se, ci înălțîndu-se.

Nu era fatalist, dar credea ca stîncă în imanența unei justiții divine; cunoscînd poruncile Evangheliei, vedea nepotrivirea lor cu poruncile nedrepte ale oamenilor de atunci.

Pedepsea crunt, ca un judecător fără pată.

Neînfricat în fața morții și a oamenilor, era smerit numai în fața lui Dumnezeu.

Călătorit peste hotare și în țară, cunoscuse tot felul de lume și de neamuri; sufletul îi era deschis la înțelegerea spiritului apusean, a civilizației, a învățaturii și a omeniei.

Avea conștiința că neamul românesc este acelaș, dela Dunăre la Tisa și la Nistru, și că dreptul lui la viață este la fel cu al celorlalte neamuri.

Revoltat împotriva celor mari, că nu au milă de cei mici, era revoltat împotriva tuturor, că nu vedeau și nu luptau pentru un rost mai bun al țării lor.

Că nu vedeau nedreptatea ce rodea temeliele pământului românesc, și străinismul ce-l cotropea, cu fiecare altă dimineață, mai mult. Strigătul se innăbușea în gâtlej: « Trăi-voi, oare, să scap țara de leprele străine? »¹ . . .

Singuratic, aspru și posomorît, absolut și leal, adînc credincios și drept; liberat de prejudecata socială; temut, respectat, cunoscut de aproape o țară întreagă; gînditor și om de acțiune, înțelegînd ca fulgerul și izbucnind ca furtuna; om al ierarhiei drepte, al muncii cinstite și al existenței fără dezonoare:

sufletul și hotărîrea lui erau călite, cînd a venit anul cel mare, 1821.

* * *

« Om de statură mai nalt decît de mijloc, talia bine proporționată, fața blondă, mustața galbenă, părul castaniu, obrazul mai mult rotund decît oval, nici prea durduluiu, nici slab, cu o mică bărbie; om nu urît. Sta drept, țațoș; vorba scurtă, răstită, și . . . destul de elocventă, . . . aier de comandant . . . Să fi avut 40 de ani »².

Așa îl vede un contemporan, nu prieten, la 1821. Era, deci, om roșcovan, « însemnat », cum spune instinctiv poporul. Nu vom face aici istoricul revoltei de acum un veac și mai bine. Elemente de orientare vom da mai departe, la locul cuvenit. Vom aminti acum numai cîteva trăsături generale și cîteva amănunte semnificative. Steagul revoltei este de mătase albă; are zugrăvit pe dînsul pe Sf. Teodor Tiron, patronul lui Tudor Vladimirescu; pe Sf. Gheorghe, patronul ostașilor, și pe Sf. Treime. Zugrăveala a fost făcută în mare taină, de un călugăr dela biserica Antîm, deci din porunca și cu știrea vlădicăi Ilarion. Versurile de pe steag sînt compuse sigur de Tudor, și arată încă odată credința mare în Dumnezeu, și caracterul sfînt al « dreptăților » pe care le va cere pentru norod, reprezentat de corbul fării în efigie.

Arată, pe de altă parte, simțul de adîncă psihologie a maselor românești pe care îl poseda Tudor, simț tot atît de evident și în scrisul lui, după cum vom vedea mai departe.

¹ Cf.: C. D. Aricescu, *Istoria revoluțiunii române dela 1821*. Craiova, 1874, p. 30. Insemnăm aci că informația necesară redactării acestor pagini am luat-o în cea mai mare parte din lucrarea lui Aricescu, precum și din celelalte lucrări citate în note.

² Ștefan Scarlat Dăscălescu, *o. c.*, p. 51.

Dela început pînă la sfîrșit nu vrea decît « binele obștesc ». Crede în cuvîntul altora, fiindcă e gata să moară pentru al său. De aceea cînd, în preajma Paștelor, la București, pandurii — plecați dela vatră pentru « dobîndirea dreptăților neamului » —, sînt în zdrențe, el apelează nu la armele sale, ci mai ales la inima celor în drept, pentru ajutorare. Ii scrie, astfel, lui Filipescu-Vulpe, marele vistier :

« Cocoane Alecule! Ticăloșii de panduri sînt în pieile goale! Ci, pentru pomenirea dumneavoastră, chibzuiește de niscăreva bani, de a li să da să cumpere barem cîte o cămașă, de această sfință zi »¹, a Paștelor. Și să nu uităm, cînd scrie aceste cuvînte, nu numai Oltenia, ci și Bucureștii erau la dispoziția bunului său plac și al pandurilor.

Dar cînd aceiași panduri, oameni simpli, ispitiți de foame și neavere, încep să se dea la jafuri, Tudor nu pregetă să ceară pedepsirea lor, la ocnă sau la moarte :

« Mulți, atît din ostașii adunării obștii, cît și din cei de pe dinafară, s'au abătut la netrebnicii nepriimate dreptății, poprite de către Dumnezeire și nesuferite omenirii. Dintre cari, cîți s'au prins, și-au și luat cuviincioasa pedeapsă. Și deapururea alergăm după unii ca aceștia, de a să șterge cu totul nu numai fapta, ci și auzirea »...²

Tocmai pentrucă a iubit numai dreptatea, supt forma ei cea mai absolută, inumană dacă vrem, a căzut jertfă gîndului său celui mai pur!

* * *

De totdeauna el a iscălit « Theodor », semnătură savantă ce arăta implicit o anumită știință de carte mai înaltă. Dar contemporanii, legenda și poezia populară l-au desmierdat cu numele de « Tudor » :

*Tudor, Tudor, Tudorel,
Dragul mamii voinicel...*

Poiana Padeșului din Mehedinți este țărîna sacră pe care au călcat-o întîiaș dată opincile pandurilor adunați să jure, acolo, supt cerul sticlos de Ianuarie, cu albul zăpezii pe căciuli și albul stindardului în ochi, că vor fi gata să moară pentru „dobîndirea dreptăților“. Ei jură în fața lui Dumnezeu și a „dumnealui slugerul

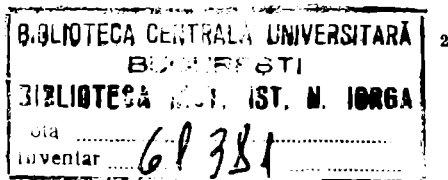
¹ Cf. Emil Vîrtosu, *Tudor Vladimirescu — glose, fapte și documente noi* — (1821). București, 1927, p. 48.

² Cf. *Ibidem*, p. 93—94.

Tecdor Vladimirescu¹. De atunci și din acea poiană, Tudor Vladimirescu a intrat în legendă, în poezia populară și în istorie.

În drumul dela Mehedinți spre București, pandurii l-au numit « Domnul Tudor ». Iar el pe ei i-a numit « Adunarea Norodului », înțelegînd prin aceasta un fel de entitate concretă, cu suflet românesc, cu gând omenesc, cu glas de spovedanie și de comandă. Este o încredere reciprocă, o legătură consfințită prin dragoste. Pentru prima dată, poporul devenea de sine-și cuvîntător, după o tăcere de atîtea veacuri. Demosul era proclamat ca singură rațiune valabilă a unui stat. Și în clipa aceea, aproape numai demosul era națiunea; restul venea din altă parte, cu alte idealuri, sau se înstreinase de demos. Comuniunea aceasta între « Domnul Tudor » și « Adunarea Norodului » vestea zorile unui regim reprezentativ, ale unui nou statut politic, social și economic pentru țările românești. În chipul acesta, acțiunea lui Tudor apare ca un fel de mesianism: prin glasul său, însuși glasul obștii vorbea. El era mandatarul profetic și autorizat, puterile lui porneau dela « Adunarea Norodului », marea comunitate, fără statute și regulamente, a celor scoși din lege și îmbrăcați în suferință. Dar toate proclamațiile și ordinele plecate dela el au, ca « en-tête », « De la slugerul Theodor », și niciodată această titulatură n'a luat o altă formă, în raport cu forța armată de care dispunea și rolul pe care îl avea și îl putea avea în guvernarea țării. De aceea, cînd marii boieri, amenințîndu-l cu moartea, îi vor striga, la începutul revoluției: « Nu cuteza a crede mai mult pentru sine-ți decît ceea ce firea te-a clădit »¹, răspunzîndu-le, Tudor nu invoacă forța, ci arată toate drepturile legale cu care era investit. Vine cu un singur crez: dreptatea norodului; cu o singură voință: aceea de a se jertfi pentru această dreptate. De aceea și-a lăsat viața nepăzită! Simțea că, fără jertfa de sine, nimic nu se înfăptuiește, nimic nu durează. Că dacă « Adunarea Norodului » e gata să-și verse sîngele pentru dreptate și pentru cel ridicat în numele ei, viața lui va trebui, cîndva, să cimenteze dobîndirea acestei dreptăți. De aceea, el reprezintă și atunci, ca și todeauna mai înainte, cu demnitate și nefățărît, principiul sacru al libertății și al independenței. E însăși întruparea lor vie! Să nu ne mirăm însă, dacă, scriind boierilor, va folosi tot vechiul tipic, după care cel mic săruta mîna celui mai mare, boierul, domnului, și toți, în frunte cu domnul țării, se ploconeau

¹ Cf. C. D. Aricescu, *Acte justificative*, p. 67.

« cu multă plecăciune » Sultanului, și-i sărutau, ca slugi umile, papucul. « Sărutarea de mână » făcea parte din ceremonial, și nu s'a suprimat decât după 1830, deci mult după revoluție, și, poate, din cauza ei. Pentru Tudor, însă, această « sărutare de mână » rămîne numai o formă goală, căci n'a părăsit niciodată nici o iotă din dreptatea pe care o avea, n'a îngăduit nici o clipă umbra bunului plac, și nu s'a plecat slugarnic în fața nimănui.

* * *

Trebuie să însemnăm și aceasta. Spiritul revoluționar al lui Tudor Vladimirescu are un caracter cu totul aparte, față de spiritul în sine al oricărei revoluții : el vrea ca revolta sa să fie și să rămînă legalistă ; bineînțeles, atît cît o revoluție — negare a formelor existente — poate fi legalistă. Și totuși, paradoxul se înfăptuiește. De aceea se împacă, la intrarea în București, cu boierii ; de aceea cere, și crede în mod sincer, la începutul revoluției, că toate autoritățile trebuie să treacă de partea lui, fără a mai fi silit să întrebuițeze forța armată : căci el vrea binele tuturor, mari și mici ; de aceea, semnează un jurământ către boierii cîrmuitori, că le recunoaște caracterul lor de singură cîrmuire legală a țării, și pune oștirea sa la dispoziția lor, pentru « dobîndirea dreptăților » ; de aceea, sechestrează mîi tîrziu pe aceiași boieri, și-i pune să semneze, ca reprezentanți legali ai țării, jălbi către Inalta Poartă, și să aprobe acte emanate dela capul revoluției. E o notă specifică, proprie revoluției lui Tudor Vladimirescu.

* * *

A fost, într'adevăr, răzvrătirea lui Tudor Vladimirescu un act necesar ? Nu se exagerează, oare, valoarea și semnificația omului și a gestului ? De obicei, într'o expunere istorică, se începe tocmai cu demonstrarea imperativului necesar care a stat la temelie gestului, revoluționar sau altfel. Și se înfățișează, dela primele pagini, un tablou cuprinzînd toate argumentele istorice și psihologice, utile justificării și convingerii. Aici ne vom mărgini numai să reproducem o pagină din cartea în care Dinicu Golescu, boier mare, cărturar și patriot, se spovedește, la 1826, în fața țării, arătînd că, numai după revoluția lui Tudor Vladimirescu, a înțeles cît de dușman a fost pînă atunci, el, Dinicu Golescu, boierul de totdeauna, patriei și seme-

nilor săi. *Cetind mai departe spovedania aceasta, dată aici fragmentar, să nu uităm nicio clipă că Tudor, țăranul, a simțit și a spus, cu mult înaintea boierului, aceleași lucruri, nu însă cu gând de a se spovedi și a face vreo carte, ci pentru că l-a durut sufletul :*

.. « *Birnicul Țării Românești, care lăcuiește într'acel bogat și frumos pământ, este într'o sărăcie și într'u ticăloșie atât de mare, încît un străin este peste putință să creadă această proastă stare. Și că, pentru banii de bir, s'au urmat și pedepse, ca să dea ceea ce nu are, și atîți cîți nu poate agonisi. O! se-cutremură mintea omului, cînd își va aduce aminte că făptura Dumnezeirii, omenirea, frații noștri, au fost cîte 10 așternuți pe pământ, cu ochii în soare, și o bîrnă mare și grea pusă pe pîntecile lor, ca, mușcîndu-i muștele și fînțării, nici să poată a se feri! Aceasta, de nu s'au urmat de nimenea, împungă-mă pre mine cugetul, căci scriu o minciună... Alți creștini, tot pentru dare de bani, au fost spînzurați cu capul în jos, și alții iarăși închiși în coșarul de vite, unde le-au dat fum, și alte multe asemenea pedepse...*

« *Aceste nedrepte urmări, și nepomenite peste tot pământul, i-au adus pe ticăloșii lăcuiitori într'u așa stare, încît intrînd cinevaș într'acele locuri, unde se numesc sate, nu va vedea nici biserică, nici casă, nici gard împrejurul casii, nici car, nici bou, nici vacă, nici oaie, nici pasăre, nici pătul cu semănăturile omului pentru hrana familiei, și, în scurt, nimică; ci numai niște odăi în pământ, ce le zic bordeie, unde intrînd cinevaș, nu are a vedea alt, decît o gaură numai în pământ, în cît poate încăpea cu nevasta și cu copiii împrejurul vetrii, și un coș de nuiete scos afară din fața pământului și lipit cu balegă. Și, după sobă, încă o altă gaură, prin care trebuie el să scape fugînd, cum va simți că a venit cinevaș la ușă-i; căci știe că nu poate fi alt, decît un trimis spre împlinire de bani. Și el neavînd să dea, ori o să-l bată, ori o să-l lege și o să-l ducă să-l vînză, pentru un an, doi, și mai mulți, sau la un boierinaș, sau la un arendaș, sau la oricine se va găsi, ca el să-i slujească acei ani, și banii ce se dau pentru slujba acelor ani, să se ia pentru birul lui...*

« *Și apoi, intrînd cinevaș într'u acele bordeie ale lor, peste putință era de a găsi pe trupurile lor și în casă, lucru de zece lei; căci și căldarea cu care o să-și facă mămăliga, nu o are fieșcine, ci sînt 5—6 tovarăși pe una. Și cînd aceștia, din norocire, prindea de veste cînd venea în satul lor, zapciul, polcovnicul, căpitanul, mumbașir isprăvnicesc, mumbașir domnesc, fugeau atît ei, cît și muierile și*

copiii cari puteau fugi, prin păduri și pe munți, întocmai ca dobitoacele cele sălbatece, când le gonesc vânătorii cu cîinii»...¹.

Această pagină atît de expresivă ne recheamă în amintire o alta. Și anume, în 1819, la înscăunarea mitropolitului Dionisie Lupu, ține o cuvîntare și Gheorghe Lazăr. Și pentrucă acest mitropolit era Român, venit după șirul nesîrșit de lung al mitropoliților greci, Gheorghe Lazăr, cu înfocatul patriotism, rămas mereu treaz în Ardealul de unde venea, găsește momentul potrivit de a vorbi de biata nație românească, ajunsă mai rău decît cenușăreasa din poveste:

...«Dar oare, cînd s'ar ridica duhul din țărina acelora [Romanilor] și ar privi preste strănepoții marelui Chesar, slăvitului Aurelie și înaltului Traian, oare în ziua de azi mai cunoaște-i-ar? Negreșit, i-ar căuta în palaturile cele mari împărătești, și i-ar afla în vizuinele și bordeiele cele proaste și încenușate! I-ar căuta în scaunul stăpînirii, și i-ar afla amăriți, sup! jugul robiei! I-ar căuta proslăviți și luminați, și cum i-ar afla? Rupti, goi amăriți și asemănați dobitoacelor, de tot căzuți în prăpastia orbirei, bine gătiți spre slujba vrăjmașului omenirei, răpitorului casei părintești»...²

Ne oprim aici cu extrasele. De ajuns, credem, ca să se vadă că Tudor Vladimirescu n'a mințit, și nici n'a amestecat adevărul cu închipuirea. Ci, iubindu-și neamul, a vrut să-l readucă la viață. Și că revolta nu pornea din vreun interes sau ambiție personală. Era însăși revolta neamului, personificată într'însul.

* * *

De ce «răzvala» lui Tudor nu este împotriva Turcilor? Intii, pentrucă norodul găsea că durerea politică, a unei subjugări nu prea împilătoare, era abstractă, inexistentă aproape: bucătura dela gură nu i se lua decît în mică măsură pentru plata tributului; cea mai mare parte era pentru îmbogățirea ciocoilor și a trepădușilor, Români sau Greci. Plătind tributul, destul de redus, țara avea asigurat sprijin în afară, independență aproape totală și libertate completă de a se cîrmui, înlăuntru. Și o înțelesese aceasta de mult poporul, exprimînd-o lapidar: «Bună țară, rea tocmeală!». Orînduețile din lăuntru erau rele, pentrucă stăpînii norodului erau nesățioși, fără milă

¹ Constandin Radovici din Golești [= Dinicu Golescu], *Insemnare a călătorii mele făcută în anul 1824, 1825, 1826. Buda, 1826*, p. 94—97.

² Apud G. Bogdan—Duică, *Gheorghe Lazăr*. București, 1924, p. 138. (Academia Română Mem. S. Ist., S. III, t. I).

și fără chibzuială. Și e vrednic de notat aici că, între cele 20 de puncte ale programului practic și imediat întocmit de Tudor Vladimirescu, drept revendicări minimale ale norodului, cel din urmă, scris de mîna lui, conține cererea de a fi băgați la ocnă niște hoști, adică vărăți aceștia. Ceilalți, travestiți supt nume mari, sau la adăpostul acestor nume, cu ranguri și rosturi publice, trebuiau pedepsiți indirect, prin reforma generală a țării și a spiritului ei. Impotriva acestora flutura steagul alb al răzvrătirii.

Revolta lui împotriva abuzurilor arată și mai mult că ea pornea de lângă pămînt, din inima realităților, nu dintr'o ideologie împrumutată, sforăitoare și abstractă. Este, așa dar, nu o revoluție pur și simplu, ci o revoluție a pămîntului românesc, pentru idealuri românești, cu pășuri românești... și... omenesți!

* * *

A fost această revoluție în legătură cu eteria grecească, pornită pe pămîntul românesc de Alexandru Ipsilanti? Credem și noi că da, deși pînă acum n'a ieșit la lumină nicio dovadă documentară concludentă. Dar, pe cînd revoluția grecească este, dela început pînă la sfîrșit, împotriva Turcilor, pentru cîștigarea independenței, răscoala lui Tudor este împotriva liotei de asupritori ai țării, jefuitori ai țăranului. Nu împotriva Turcilor, ci împotriva boierilor nemilostivi, și împotriva Grecilor. Are deci, caracter social și, în același timp, național, pentru că vrea să convertească, pînă la urmă, toate păturile națiunii, chiar pe cele asupritoare, la idealul său de dreptate națională. Pe de altă parte, distincția pe care mulți se încearcă s'o facă, acum, între Greci și Fanarioți, nu ne pare valabilă. Grecii din Principate, arendași, mici funcționari fiscali, boierinași și mari boieri, veneau nu numai din Fanar, ci de peste tot pămîntul grecesc. Fără milă de țară, fără înțelegere de oameni, erau toți, ori de unde ar fi venit, ca stăpîni, mari sau mici, peste țărani, fără glas și fără sprijin. Grecii din Fanar, din Principate, din Grecia sau de pretutindeni din străinătate, erau uniți printr'un ideal comun: libertatea, independența patriei lor. Iar visul eteriei a fost chiar să întocmească un mare imperiu grecesc, din care Principatele să facă parte integrantă, ca provincii grecești, de nație, cultură și limbă grecească și cu școli grecești. Căci în Principate, Grecii erau aproape singurii cu avere multă, cu trecere, cu ranguri, nume și onoruri. Trăiau ca stăpîni într'o țară care nu era a lor. Clasa de mijloc, burghezia,

era greacă și numai pentru ea și pentru boieri erau școlile înalte, academiile grecești. Ei stăpîneau, deci, rodul pămîntului și al gîndului. Valahii aveau doar dreptul și, mai ales, datoria să muncească acest pămînt. Ei ajunseseră numai turmă necuvîntătoare, rămasă în epoca răbojului. De aceea, și Gheorghe Lazăr, la 1822, se ridică împotriva Grecilor : „, ieșiți din hotarele sărăciei mele, duceți-vă în locul Olimpului!“¹

Sau cum spune Dinicu Golescu, tot după revoluția lui Tudor Vladimirescu, că de-i vor întreba pe acești Greci, de ce au venit aici și se poartă așa, « vor răspunde că au găsit un norod orb, și de aceea s'au strîns unul peste altul »².

Școlile predicau libertatea și independența, în limba lui Omer, pentru urmașii acestuia, dar nu în țara lor. Iar așa zisul buget al țării era încărcat cu daniile pe care, anual, domnii greci le făceau aproape la toate mînăstirile din Grecia, din Sf. Munte și din toate insulele și ținuturile unde numele lui Hristos se pronunța grecește. Pe de altă parte, multe din veniturile țării plecau tot acolo, pe drumul plin de pietate, altădată, acum plin numai de lăcomie, al mînăstirilor închinatăe.

Toate acestea se cereau schimbate. Repunerea băștinașilor în drepturile lor naturale și elementare era o problemă de viață pentru națiunea română.

Tudor Vladimirescu a venit în ceasul al doisprezecelea al istoriei românești. N'a trăit să vadă mîntuirea. Viața lui pare o așteptare continuă a unei clipe în care să i se desvăluie lui însuși sensul propriei existențe. Dar domnii pămînteni, numiți de Turci la 1822, înseamnă mai mult decît o realizare : simbolul unui spirit nou în viața neamului românesc ; repunerea în valoare a forțelor și tradițiilor naționale, crearea unui stat și a unei vieți românești, drumul spre suveranitate și independență. Indărătnica dragoste de țară a pandurului, setea lui nestinsă de dreptate, au dat astfel, încetul cu încetul, roadele așteptate.

Un contemporan spune despre Tudor : « Cine știe ce ar fi fost, într'o altă sferă, într'o altă epocă, cu spiritul mai cultivat, un ase-

¹ Cf G. Bogdan-Duică, o. c., p. 147 : cuvîntarea la suirea pe tron a lui Grigore Ghica Vodă, cel dintîi domn pămîntean.

² *Insemnare a călătoriei*, p. 62.

menea om! Avea stofă de om mare. Dar timpul, locul și mijloacele i-au lipsit»¹. . .

Tocmai dimpotrivă! Tudor Vladimirescu a fost mare așa cum a fost, realizarea lui e cea mai bună cu putință, pentru atunci și, mai ales, pentru consecințele de mai târziu. Căci el este omul providențial, apărut la răscrucea vitală a istoriei neamului. Fapta lui, așa dibuită și fără rezultat aparent, era semnul magic, îndreptar la răspîntie de veac, cimentat cu jertfa sa proprie. Numai astfel s'a înțeles, odată pentru totdeauna, că trecutul era cu adevărat mort și că zile, altele decît cele de pînă atunci, băteau cu pumni de oțel la poarta viitorului acestui neam.

* * *

Cu puțină vreme înainte de revoluție, Tudor începuse să zidească o bisericuță, la Cloșani în Mehedinți. Dar, pe urmă, gîndul și mîinile lui au fost chemate imperios în altă parte, spre a zidi biserica mare a neamului. Acolo odihnește acum și el, mucenic necanonizat, la căpătîi cu icoana hramului, pe care scrie:

dreptate
libertate
națiune. . .

«Pagini de revoltă» vor să fie și pagini de antologie. Acum, pentru întîia oară, scrisul lui Tudor Vladimirescu încearcă să fie prezentat ca un tot de sine stătător. Nu ca o anexă istorică a revoluției din 1821. Am căutat să extragem din scrisorile și proclamațiile sale, cîte se cunosc, tot ceea ce era de un interes mai general, prin forma de exprimare și prin idei, grupînd toate aceste extrase în jurul profundului sentiment de revoltă, organic și caracteristic întregii existențe a lui Tudor Vladimirescu. Căci scrisul lui e pe potrivă acestui sentiment: îl drapează și exprimă cu fidelitate. Sufletul lui este etern revoltat împotriva oamenilor, a orînduvelor lor. Scrisul va purta pecetea aceluiași neconformism, unic, prin statornicia și continuitatea lui, la noi. N'a «compus», nici nu

¹ Ștefan Scarlat Dăscălescu, cf. Iorga, o. c., p. 51.

i-au fost prezentate, spre semnare, texte scrise de logofeți sau secretari. Se cunosc doar, și au fost publicate, foarte multe din scrisorile lui autografe, scrise înainte de revoluție, de la Viena sau din țară. Iar scrisorile și proclamațiile din vremea însăși a revoluției, unele sînt autografe, iar altele au numai semnătura lui Tudor, fiind scrise, după dictare, de secretari. Toate, însă, poartă pecetea aceluiaș spirit, au acelaș stil, și se leagă deadreptul între ele, ca tot atîtea verigi ale aceleiași vieți și gândiri. Nici o îndoială și întrebare nu mai pot fi cu putință: gîndul lui Tudor Vladimirescu, așa cum reiese din scrisori și proclamații, e numai al lui. Mai mult: din textele înfățișate mai departe, două dintre cele mai importante, sînt date după ciornele autografe descoperite de curînd și rămase încă inedite. Cele mai multe n'au nici ștersături, nici îndreptări, ceea ce arată că scrisul a venit nesilit, ca o modalitate eficientă a revoltei. De aceea, gîndul și scrisul lui nu cunosc ironia: au rădăcinile prea adînc înfipte în realitatea imediată și într'o imanență absolută. Nu cunosc nici ocolirea adevărului, formulele strategice, liniștea împăcării cu sine însuși. Este în scrisul acesta mesianismul profetic și inexorabil al Bibliei, desigur, cartea de căpătăi și cea care i-a colorat puternic personalitatea și scrisul. Intru nimic nu este literaturizat, pentru că Tudor era om de acțiune, și scrisul lui pornește din adîncurile nemijlocite ale ființei omenești, intruchipînd, organic, melodie, ritm și forță vitală. Căci scrisul lui este viril, cu elevație în idei, deși acestea sînt simple, clare, drepte, asemeni soarelui primăverii și îstelării nopții. Sînt deci organice, dar nu simpliste. Cultura lui: lectura cărților religioase, fără îndoială și a unor cărți istorice, din cînd în cînd a gazetelor streine, nemțești sau grecești, dar mai ales călătoriile în țară și străinătate, contactul cu oamenii de toate treptele, bunul simț și intuiția de om al pămîntului.

Știe să fie sfătos ca o bucoavnă și furtunos ca un apocalips. Vorbește cum gîndește, scrie cum vorbește. Stilul este spontan, adecvat obiectului. Se folosește de pilde, de imagini și gânduri din preajma vieții de toate zilele, ca și din lecturile religioase, fără emfază și fără vulgaritate. Revolta în scrisul lui are o deosebită ținută morală și literară. Gîndul și-l formulează precis, limpede, simplu și concis. Să exprimi o viață întreagă viscolul de energie și de durere al revoltei, și, totuși, să-i dai o formă instinctiv literară acestei expresii, iată calitatea fundamentală a scrisului lui Tudor Vladimirescu.

Ritmul frazei este ritmul psalmilor lui David. Duhul aceluia « Dumnezeu viu », ce vede și judecă, i-a fost îndreptar pentru gânduri și pentru fapte. La lumina lui, ritmul sufletească se curăță de zgura strictului personalism, și apele turburi ale revoltei se limpezesc. Strigătul lui devine astfel comandamentul unui întreg neam, fără șovăiri nici ocoliri, și fără uzurpări de titluri sau drepturi.

Cere îndreptare, nu în numele unui pretext personal, ci în numele unui ideal omenesc, în primul rând, și apoi românesc. Astfel, strigătul acesta de revoltă, faptă și scris, izvorăște din tăcerea mormintelor strămoșești, și cere sprijin dela cealaltă mare tăcere : a stelelor, a Dumnezeirii imanente și justiciabile. Intre ele își poartă pașii severi, din ele soarbe forța de a trăi și nevoia organică de a se depăși, de a muta hotarul realităților pe un plan mai înalt, dar totuși real.

Fraza lui Tudor este sigură, bine legată, curgătoare, și spune, în nuanțe sau de-a-dreptul, numai ceea ce vrea să spună. Dar euritmia și elevația gândului îi cresc valoarea în simbol. Elanul frazei are conciziune, plasticitate și simțire, totul aproape muzical, cu parfum străvechi. Există, pe de altă parte, și un oarecare fel de tic arhaic în felul lui de a scrie : foarte multe fraze sînt introduse prin ci adversativ. Aceasta arată, credem, că în sufletul lui se petrece o luptă tăcută, cu întrecere de argumente pentru și contra. În clipa cînd bunul simț și un anumit ideal etic înving, stilul, expresia acestei victorii, capătă toată înverșunarea fermă a marelor hotărîri. Iar acel năvalnic ci vine ca o sancționare și răstoarnă, implicit, ultima obiecție a adversarului. Remarcăm, de altfel, că acest ci nu corespunde totdeauna numai unei argumentări logice ; dimpotrivă, aduce, de foarte multe ori, o poruncă. Adică, discuția interioară cu argumente a ajuns nerodnică, la un punct mort : din clipa aceea, imperativul faptei cere, și intervine, să înlătore energic argumentul specios.

Propozițiile eliptice, frazele scurte, nervoase și vioaie șfichiuiesc gîndirea și-i cer să treacă la acțiune. O astfel de exprimare arată gîndire promptă și rapidă, suflet hotărît, energic și dintr'o bucată.

Scrisul lui, luat în întregime, este liber, natural, cursiv, lîngă pămîntul pe care îl calcă omul. E patetic, pentru a răscoli simțirea, a cîștiga simpatia, aprobarea ; gîndit, pentru a da argumente și a convinge ; voluntar, pentru a impune definitiv, fără reticențe, acea ultima ratio peste care nu se poate trece. Imaginile vin nesilite, neliteraturizate ; sînt plastice, expresive. Nu ocolește termenul propriu, necesar pentru a ilustra revolta, indignarea sau numai pate-

ticul unui gînd. Astăzi, acest termen propriu ne pare, nouă, uneori trivial. Gîndirea contemporană, mai aproape de miezul vieții, nu-l considera tot așa; ci dimpotrivă. Vom da cîteva exemple, din texte ce nu se găsesc reproduse în paginile extrase mai departe. E locul să amintim, însă, că toată expunerea noastră privitoare la valoarea și semnificația scrisului lui Tudor Vladimirescu este succintă și dogmatică, fără demonstrația în parte a fiecăreia din afirmații, și aceasta pentru următoarele motive: pe deoparte, spre a da o anumită cursivitate textului; pe de alta, spre a nu folosi de două ori aceleași texte, odată în această prezentare, a doua oară în culegerea care îi urmează. Din această cauză, și exemplificarea va fi foarte redusă, incompletă, și numai lectura textelor însăși va constitui adevărata demonstrație, cu raportarea încontinuu la acest comentariu inițial. Să revenim, deci, la exemplificarea aceasta elementară.

La Viena, Tudor are de furcă pe de o parte cu funcționarii nemți, pe de alta cu « Fălcoianca », aceea care furase multe din lucrurile răposatei Elena Glogoveanu. Despre Nemți va scrie: « hoții de Nemți... umblă numai cu drăcenii, să stingă pe oameni »¹. Despre Fălcoianca va spune, în diferite rînduri:

« Mai bine să fi crăpat Fălcoianca, cînd au făcut aceasta, de ne-au băgat prin judecata drăcească! »². Sau:

« Zic [judecătorii nemți] că, de va jura numita, să rămie ne-supărată. Apoi această mișa muere jură și pe nimic! »³. Alta:

« Mai bine să-i fi sărit ochii, cînd au făcut, blestemata, așa urită faptă! »⁴.

In sfîrșit:

« C... aceea, ce ne-au băgat într'aceasta, ar trebui arsă în foc! »⁵

Cum vedeți, indignarea crește pe măsură ce, șezînd la Viena, înțelege că formalismul justiției austriace nu-i va îngădui să pedepsească, după vină, pe hoș.

In altă ordine de idei, din fermitatea frazelor date mai jos, se poate vedea omul conștient, sigur de sine, de hotărîrea sa, de ade-

¹ N. Iorga, *Scrisori inedite ale lui Tudor Vladimirescu din anii 1814—1815*. București, 1914, p. 11.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, p. 13.

⁵ *Ibidem*, p. 14.

varul ultim al gândului și gestului său. Și să nu uităm că, cel ce scrie acestea, se socotește, el însuși, sluga stăpînului său:

« Cînd mă știi pe mine, să nu aibi nicio grijă, ci s'o știi ca în sînul dumitale »¹.

Sau :

« Eu de aici nu poci pleca, pînă nu vom isprăvi și cu aceasta și cu datoriile care sînt »².

Nu cruță imprecăția, pentrucă ea exprimă direct revolta. Este, însă, lapidară și direct aderentă la idee. Și inventariind sumar datele scrisului său, găsim: dîrzenie, certitudine și rectitudine morală; un mesianism profan, nuanțat cu elemente divine; cugetări, directive și principii simple, dictate de bunul simț, de experiență și de un înalt ideal etic și național.

Tudor Vladimirescu nu este un gînditor original. El dă o disciplină rațională și un stil pragmatic latențelor etice și naționale, deja înmugurite supt cerul Țării Românești. Căci nu era gînditor nici prin profesiune, nici prin pregătire. Ci gîndirea lui este elementară și se altoiește pe patosul sufletului său, căpătînd potență și expresie unică în literatura și istoria noastră de pînă la apariția lui. După moartea lui, apar și alții preocupați autentic și continuu de problema existenței neamului. Patosul simțirii lor este de o deosebită calitate. De pildă, Dinicu Golescu, Eufrasim Poteca³ și alții. Dar toți aceștia, mulți dintre ei alcătuitori sau traducători de manuale de patriotism, vin după ce marele gest al pandurului s'a consumat. Singure cuvintele lui Gheorghe Lazăr răsăreau imediat după versurile lui Iancu Văcărescu, despre care am vorbit mai sus, dar ele porneau din preocupări mai mult de cărturar, de literatură ocazională. Scrisul lui Tudor Vladimirescu izvora direct din viață, toată finalitatea purtînd-o în el însuși.

* * *

Luat ca grafie, scrisul lui Tudor Vladimirescu arată ordine în mintea autorului și unitate în spirit. Este regulat, clar, luminos,

¹ *Ibidem*, p. 15.

² *Ibidem*, p. 11.

³ « Oh! Dumnezeu meu, dacă ești drept și iubești dreptatea, pentru ce nu stingi pe asupritori de pe fața pămîntului? Și săracii asupriți să te slăvească! Săracii Români! Săracii Români!». (Scrisoarea lui Efr. Poteca, din 1826 Cf. *Biserica Ortodoxă Română*, XXVIII, p. 1118—1120).

armonios, mare, plecat spre dreapta, ca al unui om care pune în scrisul său nu numai ideea rece și impersonală, ci însuși sufletul său simțitor.

Tudor Vladimirescu posedă marele talent de a-și putea exprima direct gândul. Captivează și interesează, dar, mai ales, impresionează, prin aceea că nu renunță, niciodată și față de nimeni, la a fi el însuși, în accepția ideală a cuvîntului. Schițează portrete de oameni, de națiuni, povestește fapte, luptă și îndeamnă la luptă, ordonă supunere, el este acelaș peste tot, în funcție de acelaș înalt ideal organic al dreptății. Ideal etic și patriotic, nu învățat din cărți, ci trăit, din suferința proprie și a altora.

De aceea, Tudor Vladimirescu nu trebuie să reprezinte pentru noi doar o vagă amintire istorică, la fel cu atâtea altele, presată între filele unui tom brăcut, într'o bibliotecă savantă. Ci trebuie să constituie o prezență de totdeauna, fundamentală în componența etosului românesc.

Iar scrisul lui poate fi socotit ca un fel de « Cîntarea României »; fragmentară, pentru că n'a fost creată ca literatură, ci ca viață adevărată. Și, ca viață adevărată, reclamă, cu fiecare cuvînt, dreptate și numai dreptate, a omului și a neamului... Este ca un imn grav al dreptății. Obligatoriu, el trebuie să facă parte din cultura generală românească, ca un stil de viață mereu valabil, dincolo de orice interese și contingențe de specialitate istorică sau literară. Căci dacă are o înaltă valoare literară prin sine însuși, în afară de valoarea istorică, are, mai ales, o deosebită valoare etică. În felul acesta, Tudor Vladimirescu poate fi considerat, păstrînd proporțiile și avînd în vedere numai stările de la noi, drept « moralistul » veacului al XIX-lea românesc, în sensul francez al cuvîntului. E și marele nostru reformator social, dar nu mai puțin mare iubitor de neam. Scrisul lui e în acelaș timp un catehism, o școală de energie și de patriotism românesc. Actual la 1821, a rămas actual pînă astăzi, și va rămîne actual mereu, căci durerea, revolta și dragostea de om, de neam și de dreptate, sînt atribute inerente ale existenței omenești . . .

Steagul lui Tudor Vladimirescu

Inscripția, de o parte și de alta a stemei, are următorul cuprins :

• Tot norodul rumânesc
 Pre tine te proslăvesc,
 Troiță de o ființă!
 Trimite-mi ajutorință,
 Cu puterea ta cea mare,
 Și, în brațul tău cel tare,
 Nădejde de dreptate
 Acum să ăm și eu parte!
 1821, Ghenarie •

Textul după N. Iorga, *Izvoarele contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu*, București, 1921, p. XVI.
 Steagul, după o fotografie veche, comunicată de dr. Aurel Metzulescu.

PROLOG

«Eu nu sînt făcut nici pentru
avere, nici pentru muiere !
Sînt făcut pentru altceva »...

Textul după C. D. Aricescu, *Is-
toria revoluțiunii române dela 1821*.
Craiova, 1874, p. 32.

1.

21-22 Ianuarie 1821.

Alexandru-Vodă Suțu se stinge la 19 Ianuarie 1821. Dar încă mai înainte ca tronul Țării Românești să fie văduv, moartea lui Suțu e prevăzută și așteptată. De aceea, cu câteva ceasuri mai de vreme, Tudor Vladimirescu pleca tainic din București, întovărășit de 40 călăreți înarmați. Și atunci când, în miezul gerului și al Crivățului, dangătul tînguior al clopotelor însoțea la groapă pe voevod, în ritm de prapure mortuare, pe plaiurile Gorjului și ale Mehedinților flutura steagul alb al revoltei, și glasul hotărîtor al lui Tudor Vladimirescu cetea, răspicat, evanghelia zilelor noi, a dreptății și a omeniei. Căci cuțitul ajunsese la os, și norodul nu aștepta decît cuvîntul care să-l îndemne și să-l desmorțească, brațul care să-l conducă și să-l pornească. Și, peste tălăzuirea de capete necăjite, pluteau, iluminate, cele câteva versuri neîndemînatice de pe stindard. Din ele « adunarea norodului » avea să înțeleagă că numai cu Dumnezeu putea dobîndi dreptatea, și că dreptatea oamenilor trebuiau s'o aștepte numai dela Dumnezeu și dela brațul lor țărănesc. Transfigurați, din clipa aceea, femei, bărbați, copii, moșnegi, toți s'au simțit panduri, ostași în slujba țării și a lui « Tudorin ».

« Către tot norodul omenesc din București și din celelalte orașe și sate ale Țării Rumânești, multă sănătate!

Fraților lăcuiitori ai Țării Rumânești, veri de ce neam veți fi! nicio pravilă nu oprește pre om de a întîmpina răul cu rău! Șarpele, cînd îți iese înainte, dai cu ciomagul de-l lovești, ca să-ți aperi viața, care mai de multe ori nu se primejduiește din mușcarea lui!

Dar pre balaurii care ne înghit de vii, căpeteniile noastre zic, atît cele bisericești cît și cele politicești, pînă cînd să-i suferim a ne suga sînglele din noi? *Pînă cînd să le fim robi?*

Dacă răul nu este primit lui Dumnezeu, stricătorii făcătorilor de rău bun lucru fac înaintea lui Dumnezeu! Că bun este Dumnezeu, și, ca să ne asemănăm lui, trebuie să facem bine. Iar acesta nu se face, pînă nu se strică răul. Pînă nu vine iarna, primăvară nu se face! A vrut Dumnezeu să facă lumină? Acea s'a făcut, după ce a lipsit întunericul!

Vechilul lui Dumnezeu, prea puternicul nostru împărat, voiește ca noi, ca niște credincioși ai lui, să trăim bine. Dar nu ne lasă răul ce ni-l pun peste cap căpeteniile noastre!

Veniți, dar, fraților, cu toții, cu rău să pierdem pe cei răi, ca să ne fie nouă bine! Și să se aleagă din căpeteniile noastre, cei care pot să fie buni: aceia sînt ai noștri, și cu noi dimpreună vor lucra binele, ca să le fie și lor bine, precum ne sînt făgăduiți!

Nu vă leneviți, ci siliți de veniți în grabă cu toții: care veți avea arme, cu arme, iar, care nu veți avea arme, cu furci de fier și cu lănci. Să vă faceți de grabă, și să veniți unde veți auzi că se află adunarea cea orînduită pentru binele și folosul a toată țara. Și ce vă va povățui mai marii adunării, aceea să urmați, și unde vă vor chema ei, acolo să mergeți. *Că ne ajunge, fraților, atîta vreme de cînd lacrămile noastre nu s'au mai uscat!*

Și iar să știți, că nimenea dintre voi nu este slobod, în vremea aceștii adunări — obștii folositoare, — ca să se atingă măcar de un grăunț, de binele sau de casa vreunui neguțător, orășan sau țaran, sau de al vreunui lăcuitor; decît numai binele și averile cele rău agonisite ale tiranilor boieri, să se jertfească, însă ale căroră nu vor urma nouă — precum sînt făgăduiți, — numai ale aceloră să se ia, pentru folosul de obște!»

Textul proclamației după ciorna autografă inedită. Publicat, cu deosebiri importante, la Aricescu, *Acte justificative*, p. 27—28.

2.

Ianuarie 1821.

Revolta nu este împotriva Turcilor. Ci tocmai dela aceștia așteaptă ajutor, pentru ca suferințele mulțimii necuvîntătoare, ale celor ce nu sînt boieri, să înceteze cît mai în grabă. Pînă la o emancipare integrală politică de supt Turci, poporul simțea mai curînd nevoia unei emancipări de supt călcîiul celor ce le răpiseră dreptul la o viață omenească. El cere ca munca, cîntea și dreptatea să ajungă realități în Țara Românească, și să nu mai fie înăbușite, ca pînă acum, de boieri — cei mai mulți străini de neam, — de domnii fanarioți, ba încă și de mitropolitul țării, Dionisie Lupu.

De aceea, Tudor Vladimirescu se jeluiește Sultanului, ca din partea norodului, și cere ca oameni împărătești, trimiși dela Stambul, să vină, să vadă și să cerceteze durerile, spre a le tămădui.

« La sfîntul și prea strălucitul prag al prea puternicii împărății, stăpînitoarei noastre, cădem noi, tot norodul rumănesc din Valahia, — cel supus și încredințat ei de către unul Dumnezeu atotțiitorul, — povestind cu mare jale, pe scurt, neconținutele noastre necazuri și cumplitele patimi ce le suferim, din pricina unirii pămîntenilor boieri cu cei după vremi trimiși domni și ocîrmuitori acestui norod de Dumnezeu păzit, și de către prea înalta împărăție cu multe mili, după vremi, mîngiat, iar acum cu totul părăsit în mîinile numiților vrăjmași ai prea puternicii împărății și ai noștri. Căci boierii, sau mai bine a zice tiranii noștri cei cumpliți, învoindu-se cu cel de acum domn (lăsînd cele mai dinainte urmate), ne-au prădat ca niciodată mai înainte, și peirii cei de istov fără de milostivire pre noi ne-au dat, și pre acest cheler împărătesc cu totul de tot binele l-au deșertat, încît *am rămas mai goi decît morții cei din mormînturi!*

De care acestea toate, de ar fi avut prea puternica împărăție cea mai puțină știință, de mult ne-ar fi izbăvit de către acești nemilostivi tîlhari; care de se și unesc cîteodată, de fac arătări, prin arzmagzaruri către prea Înalta Poartă, pentru starea țării, la cite o domnie nouă, o fac numai și numai pentru folosul lor și al domnului. Precum și acum, la venirea domnului Alexandru Suțul, au făcut: că, pe despre o parte, arătînd prin arzmagzar dără-

pănarea țării, din pricina relelor urmări ale domnilor, au cerut milă și ușurință dela prea puternica împărăție; iar pe despre alta, scriind multe laude mincinoase pentru acest domn, ca să-l cîștige numai al lor, îndată după ce au sosit aici, au întocmit cu dînsul prădarea și stingerea țării, începînd dela biserică, de unde trebuia să se înceapă îndreptarea. Iar ei, ca niște netemători de Dumnezeu, cu cuvînt că pun mitropolit pămîntean, au vîndut domnului Suțul, biserica, în două mii de pungi de bani, și au pus mitropolit rumân adevărat, însă mai adevărat ocară neamului rumânesc și batjocoritorul cinului bisericesc. Carele, îndatorat fiind Domnului Suțul, și, fără de mulțumirea și plăcerea norodului, împotriva legii orînduit, cu totul s'a plecat relelor voinți ale domnului, și a prădat țara; ca să-l mulțumească, toate cererile lui cele nesățioase și nedrepte le iscălește, ca pe niște drepte, și pre norod îl împilează, de le împlinește.

Intr'această stare aflîndu-se norodul și țara, și neavînd mijloc a-și arăta necazurile și a cere milă dela prea puternica împărăție, — care milă de multe ori au cîștigat-o, dar cu nimic nu s'au folosit, căci a rămas scrisă numai pe hîrtie și mîncată de mai sus zișii tilhari, — silită a fost, din multă desnădăjduire, întîi de a se scula împotriva aceștii răutăți, și apoi a năzui și a cere împărăteasca milă.

Ca niște credincioși, dar, și supuși robi ai prea puternicii împărății, cu lacrimi ne rugăm, să se trimiță om împărătesc, nu de legea noastră, ca să cerceteze și să vază jalnica stare a țării, și să ni se facă îndreptare și orînduială, ca să lipsească jafurile, și să ne răspundem ce va fi cu dreptul către prea puternica împărăție. Precum și pînă acum am răspuns, și de acum înainte a răspunde nu tăgăduim, ca niște credincioși ce am fost și sîntem, și în veci a fi, voim, după încredințarea ce avem că prea puternica împărăție nu ne va lipsi de milele sale, cu care din vechime ne-a hrănit, și cu nume de amanet — încredințat ei de către milostivul Dumnezeu, — ne-a cinstit, precum la fieșce domnie nouă, părintește poftorînd acest dulce nume în urechile cele surde ale domnilor, ne încredințează lor, ca să ne păstreze și să ne apere. Iar ei, tilhărește despuindu-ne și prădîndu-ne, pribegesc dela o vreme încoace; și boierii noștri, atît cei bisericești cît și cei politicești, întovărășiți fiind cu dinșii în jafurile ce ne fac, în loc de a fi cu priveghere și a-i popri, le înlesnesc călătoria, uitîndu-se la dinșii cînd fug din București, ziua amiaza mare.

Aceste toate prea plecate arătări, adevărate fiind, se vor dovedi mai cu scumpătate și mai pre larg înaintea trimisului credincios, omului împărătesc, pre carele, fierbinte ne rugăm prea puternicii împărății, să binevoiască a ni-l trimite cu milostivire.

Ai prea puternicii împărății prea plecați și credincioși robi,

Tot norodul rumânesc din Valahia ».

Textul după ciorna autografă inedită.
Publicat, cu mari deosebiri, la Aricescu, *Acte justificative*, p. 32—34.

3.

Ianuarie 1821.

Cetățile turcești de pe marginea Dunării supraveghează de aproape tot ce se întâmplă în Țara Românească. Silistra, Vidin, Brăila, Giurgiu și Turnu, toate au garnizoane tari turcești, și pașalele lor pot trece, oricând le vine la îndemână, în Valahia, să jefuiască și să nu dea nimănui socoteală.

Pentru mai multă siguranță, deci, Tudor Vladimirescu trimite jalba către Sultan prin unul din aceste pașale, anume prin muhafizul (guvernatorul) Vidinului, și, rugându-l s'o îndrepte la Stambul, îi arată totodată că norodul s'a sculat nu împotriva Turcilor, ci împotriva ciocoilor.

«Către măria sa Derviș Pașa, muhafizul Diulului.

Cu lacrimi fierbinți jeluim înălțimei tale că pre noi, ticăloșii raiele din toată Țara Rumânească, domnii țării, dimpreună cu boierii greci și rumâni, unindu-se cu toții, ne-au prădat și ne-au despuiat, încît *am rămas numai cu sufletele*, precum pre larg ticăloșia și plîngerea noastră, în coprirea arzmagzarului ce l-am dat către prea puternica împărăție, stăpînitorea noastră, se coprinde. Care arzmagzar l-am trimis la înălțimea ta, ca un bun credincios al prea puternicului împărat, rugîndu-ne fierbinte măriei tale ca să te milostivești și să binevoiești a-l trimite la prea înalta împărăție, ca să poată auzi glasurile plîngerii noastre. Fiindcă nouă toate drumurile, cum și ușile prea Inaltei Porți, ni le-au închis dela o vreme încoace domnul țării și boierii: ne-au

poprit, pentru ca să nu ne mai putem arăta plingerile noastre la prea puternica noastră împărăție. Și așa, mai sus numiții ne mîncă de vii, și noi, ne mai știind ce să facem, am năzuit la mila măriei tale, și ne rugăm fierbinte ca să trimiți jalba noastră..., pentru ca să se audă glasul plingerii noastre, și să se milostivească asupra ticăloșiei noastre, ca să trimiță un om credincios împărătesc, să vină aici în țară, la București, să cerceteze, să vadă nevoile care le tragem de către acești lupi nemilostivi, și să ne facă dreptate.

Și, pînă a veni omul împărătesc, noi ne-am sculat, cu mic, cu mare, și mergem ca să ne adunăm la București. Și iarăși să fie știut înălțimei tale, că ridicarea noastră nu este pentru altceva, nici într'un chip, decît numai asupra boierilor, care ne-au mîncat dreptățile noastre»...

Textul după Aricescu, *Acte justificative*, p. 31—32.

4.

28 Ianuarie 1821.

Olenia toată e în fierbere. În timpul acesta, căimăcămia Țării Românești, întocmită după răposarea lui Vodă Suțu, dă strașnice porunci în țară pentru prinderea lui Tudor Vladimirescu, zugrăvindu-l față de toți ca un hoț ieșit la drumul mare. Credea că în chipul acesta revolta se potolește: nu curmînd răul dela rădăcină, ci închizînd ochii în fața suferințelor.

Clucerul Constantin Ralet, ispravnicul de Mehedinți, (acolo de unde pornea ridicarea gloatelor), primind porunca stăpînirii, o răspîndește în județ, pînă ajunge și în mîinile lui Tudor. Acesta îi trimite atunci o scrisoare, unde, lămurindu-i scopurile înalte ale răzvrătirii, îi arată că nu-i hoț, ci s'a sculat pentru mîntuirea neamului.

« Arhon clucer,

Pînă acum, numai prin auzire auzeam că dumneata strigi către toți, cum că eu aș fi ieșit la hoție, ca să prad lumea; și nu credeam, pentrucă eu mă știu că nu sînt hoț. Iar astăzi, în Ciovrinoșani, găsii și înseris, supt iscălitura dumitale, la mîna unui

hoț anume Pan Nicolicescu, căruia îi dai voce ca să mă prinză, dimpreună cu toți cei ce se află cu mine, ori viu, sau mort.

Din aceasta te cunosc că ești om procopsit. Și mă mir, de unde ai dumneata voce ca să omori raiaua împăratului? Și pentru ce? Au pre semne că nu vă ajunge că i-ați trădat și i-ați despuiat, pină cînd au rămas ticăloșii țărani mai goi decît morții cei din mormînturi? Și acum se vede că aveți poftă ca să-i omoriți! Numai să știi că nici Dumnezeu, nici prea puternica împărăție, nu vă vor îngădui! Eu, însă, nici nu sînt hoț, nici n'am fost vreodată, nici voiu fi! Ci sînt, atît eu cît și cei împreună cu mine, ieșiți pentru mare folos obște, și al celor mari și al celor mici... Iar dumneata prea rău te-ai purtat, de ai spart orașul și ai sfărîmat lumea, fără a te uita mai departe, ci numai cu un cuvînt că eu aș fi hoț și aș fi venit să prad lumea...

Ci iarăși zic, să știi că *eu sînt cel mai bun fiu al patriei mele*, și dela București pină aici am venit tot prin orașe și sate, și nimeni nu s'a supărat de nimica; ba încă și zărăfiile județelor, erau încărcate de bani, și nicidecum nu s'au clintit. Și iarăși, de aș fi fost hoț, precum zici, de mult le-aș fi luat de-acolo.

Ci mă rog dumitale, de ești patriot, lasă-ți acest fel de fantazii, și adună cum mai în grabă orașul la loc... Și de către mine, sau de către cei ce sînt împărtașiți cu mine, niciun fel de temere să nu aveți, pentru care te incredințez cu sufletul meu. Și încă, dacă voești folosul de obște, vino, dimpreună cu toți boierii pămînteni, ca să ne întîlnim...

Și iarăși zic, păzește-te bine, să nu dai norodului vreo pricină, cu vreo împotrivire de arme, că atunci bine să știi, că nici în găurile șerpilor nu veți scăpa! Pentru că norodul, cel ars și fript de către dumneavoastră, este amărit și înfocat asupra-vă, și numai pricină caută!

Și cum de ai dat dumneata voce cu arme de moarte asupra raielei împărătești? Și au nu socotești că sabia împărătească va să mănince pre toți? Au pre semne gîndești că va fi murit și Sultan Mahmud?

Ci umblați bine cu raiaua împărătească, de voiți să vă fie bine. Că cu răul n'alegeți nimic, pentru că nu v'ați așternut bine mai dinainte!... »

Textul după Aricescu, *Acte justificative*, p. 47—49.

5.

4 Februarie 1821.

La chemarea lui Tudor Vladimirescu, foștii panduri și țărani de toată mîna au alergat năvalnic, în brațe cu furci, cu lănci și țepoai, și unii cu arme de foc. « Răzvala » se întindea ca un pîrjol, și satele rămîn aproape pustii, bărbații fiind plecați pentru « dobîndirea dreptăților », « dreptăți » înfățișate, ochilor lor nemîngiați, mai ales supt forma ușurării de biruri.

Divanul marilor boieri — cîrmuirea legală a țării — înțelege, în sfîrșit, că împrejurările sînt grave, și că nu e numai revolta unui om, ci a unui întreg neam. Și, atunci, încearcă să-l intimideze pe Tudor, cerîndu-i să se lase de răzvrătire, căci nu aduce niciun bine nimănui, ci numai își primejduiește viața și strică rostul țării. Pe de altă parte, numai liniștindu-se, îi pot garanta viața. Totodată, dacă s'au făptuit nedreptăți de cineva, să vie să le arate divanului, și acesta va lua măsuri de îndreptare.

Iată ce răspunde Tudor Vladimirescu :

« Cinstiți boieri !

... Prea bine este știut dumneavoastră că eu din mica copiarie am slujit cu mare credință stăpînirii și patriei mele, precum și acum, și în toată viața mea, sînt hotărit a sluji și a mă jertfi pentru binele patriei mele. Și eu de capul meu nicidecum n'am plecat, fără cît tot norodul cel amărit și dosădit al acestei ticăloase țări, atît cei de loc, cît și cei străini, văzînd că stăpînirea, supt care sînt încredințați de către prea puternica împărăție, stăpînitorea noastră, (a căreia mărire Domnul Dumnezeu să o întărească în veci!) i-a adus în cea mai desăvîrșită prăpădenie, și ne mai putînd suferi arzimea focului care le-a pus preste capete, cu toții într'un gînd s'au unit și au hotărit ca să se scoale, cu mici cu mari, și să se adune la orașul cel de căpetenie al țării; și acolo stînd, să ceară împărăteasca milă...

Și știindu-mă norodul pre mine, dintr'alte vremi, că sînt un adevărat fiu al patriei mele, cu silnicie m'a luat, a le fi și la această vreme, chivernisitor, pentru binele și folosul tuturor.

Dar eu, cum am văzut prea cinstită porunca dumneavoastră, supus fiind, m'am ridicat de loc, ca să plec. Iar adunarea norodului, nu numai că nu m'a lăsat, ci încă supt mare pază m'a pus !

Ziceți dumneavoastră că, din ridicarea mea, se supără odihna lăcuitorilor. Dară ei, după ce le-am citit întru auz prea cinstită porunca dumneavoastră, cu un glas răspunseră că aceasta nu este nimica, pre lingă tiraniile cele cumplite care le pătinesc dela dregători. Acestea i-au adus la o desnădăjduire, încît *sînt bucuroși mai bine să piară cu toții, decît să mai fie vii!*...

Nu le este îndestul pedepsele care le-au pătimit pînă acum din mîinile dregătorilor? Ci acum, cînd nădăjduiau și ei vreo milă ca să dobîndească, atunci, în loc de milă, se văd uciși cu arme de moarte din mîinile celor ce i-a hrănit și i-a poleit cu singele lui! Și cînd, și de acum înainte, dregătorii și ocîrmuitorii locului se vor purta tot asemenea, și nu vor îngădui pre norod a-și cere împărăteasca milă, pentru lipsirea jafurilor tiraniilor, ei sînt hotărîți ca, pre cîți vor prinde, pre toți să-i jertfească! Pentrucă ei, din multa desnădăjduire, sînt bucuroși ca mai bine să piară cu toții, decît să trăiască precum au trăit dela o vreme încoace!...

Prea cinstiți boieri, de sinteți dumneavoastră patrioți, precum o ziceți, cea de slugă a mea socoteală este așa: că acum aveți dumneavoastră vreme a scăpa de hula tuturor neamurilor, și să vă faceți patrioți adevărați, iară nu vrăjmași ai patriei (precum ați fost pînă acum)!

Bine ar fi ca dumneavoastră să popriți răutatea și pornirea armelor ce ați cugetat asupra norodului celui nevinovat și credincios, și să urmați precum au urmat strămoșii noștri, adică să vă învoiți cu norodul la cererile ce face, pentrucă ei nu cer vreun lucru necuviincios, sau care să nu-l fi avut, ci cer o dreptate, care poate fi dumneavoastră de mai mare folos. Iară, intr'alt chip, nu va ieși lucrul la căpătăi bun!

Iar că vă lăudați dumneavoastră cu armele, noi știm că avem împărat, ai căruia sîntem prea credincioși și supuși întru toate, și nu este niciodată de crezut că prea puternica împărăție să-și prăpădească raiaua, fără cercetare și judecată.

Ci, la vremea judecății, norodul cu nimica nu se va invinováți, pentrucă nicio invinováțire nu are, și numai cit își cere dreptatea. Dumneavoastră, nu numai că nu-i ajutați spre a și-o dobîndi, ci încă îi impilați și la moarte, punînd și pre arhieriei ca să-i afurisească.

Ci de va fi Dumnezeu viu, va vedea și va judeca!

Textul după Aricescu, *Acte justificative*, p. 52—54.

6.

După 5 Februarie 1821.

Dar marii boieri nu se mulțumesc numai cu scrisori și porunci. La 2 Februarie delegă pe vornicul Nicolae Văcărescu, poet cu virtute de ostaș, să ia comanda trupelor de arnăuți trimise împotriva lui Tudor Vladimirescu, și, zdrobind pe acest « tîlhar », să readucă buna orînduială în țară.

Iar Nicolae Văcărescu, înfocat patriot, pornește în întîmpinarea lui Tudor. Ajuns în Oltenia, ia comanda ostașilor stăpînirii, și, înainte de a face vărsare de sânge, îi scrie lui Tudor să se lase de revoltă, dacă vrea cu adevărat binele patriei.

Răspunsul lui Tudor Vladimirescu:

«...Văd că toate pornirile cele vrăjmașești ale mai marilor noștri, cari le-au pornit asupra patriei, le grămădești asupra-mi, ca și cînd eu aș fi făcut sau aș face vreun rău patriei mele... Ci, pre semne, dumneata pre norod, cu al căruia sînge s'a hrănit și s'a poleit tot neamul boieresc, îl socotești nimic, și numai pre jefuitori îi numești patrie!...

Apoi de ce, fără de niciun cuvînt al dreptății, mă categorisești? Și cum nu socotiți că pre mine mă categorisește numai tagma jefuitorilor, iar pre jefuitori îi categorisesc toate neamurile? Văd, dar, că alta nu este, fără numai Dumnezeu a impietrit inimile mai marilor noștri, după cum oarecînd pre ale Egiptenilor!

Dar cum nu socotiți dumneavoastră că *patria se cheamă norodul, iar nu tagma jefuitorilor?* Și cer ca să-mi arăți dumneata, ce împotrivire arăt eu împotriva norodului!

Că eu alta nu sînt, decît numai un om luat de către tot norodul țării, cel amărit și dosădit din pricina jefuitorilor, ca să le fiu chivernisitor în treaba cererii dreptăților. Iar tagma jefuitorilor — căci nu le place una ca aceasta — a ridicat arme de moarte asupra patriei și a ticălosului norod! O! ce mare jale!

Dar dacă este tagma jefuitorilor dreaptă, și norodul vinovat, cum de nu trimiteți dumneavoastră și pre la învecinatele neamuri, ca să vedeți pre cine categorisesc? Pre norod, sau pre dumneavoastră? Și cu cine voiesc a ținea? Cu dumneavoastră, sau cu norodul? Căci aceasta s'a vestit în toate laturile!

Prea bine știu pre dumneata că ești foarte înțelept și născut din neam slăvit și iubitor de patrie. Și părinții dumitale niciodată nu s'au ridicat cu arme de moarte împotriva patriei, ci, cu înțelepciune, multe orindueli bune au făcut patriei. Socotească de către înțelepciunea dumitale și aceasta: că norocul războiului este numai în mâna lui Dumnezeu, atotțiitorului, și, nu se știe cui îl va da! *Și măcar de va birui tagma jefuitorilor, dar tot nu poate fi norocită, că va să-i hulească toată lumea! Iară de nu va putea birui, unde vor scăpa dinaintea norodului?...* »

Textul după Aricescu, *Acte justificative*, p. 74—75.

7.

28 Februarie 1821.

Insărcinarea dată lui Nicolae Văcărescu, de a potoli Oltenia și pe Tudor Vladimirescu, dă greș. Divanul nici n'așteaptă, însă, întoarcerea lui la București, și trimite, în locu-i, pe vornicul Constantin Samurçaș, fost caimacam al Craiovei, cu aceeași misiune.

Intre timp, unul din marii boieri pune la cale asasinarea lui Tudor. Aceasta, pentru că boierii greci și grecizați, părtași ai Eteriei grecești, își dau seama că revolta lui Tudor e numai împotriva boierilor jăcași, împotriva acelor ce prin purtarea lor neomenoasă au subscris polița răzbunării la care va avea drept norodul împilat. Complotul e urzit cu ajutorul lui Alexandru Pini, grec de origină, consul general al Rusiei la București. Neputînd să-l otrăvească, căci Tudor avea ca bucătar un pandur credincios, ei mituiesc pe Hagi Prodan, comandant al unei trupe de Bulgari, fost în slujba stăpînirii și trecut apoi de partea răscoalei. Acesta, la rîndu-i, încearcă să mituiască trupele lui Tudor, cu banii boierilor. E descoperit și, în cele din urmă, iertat, totuși.

Iată cum își arată Tudor indignarea față de marele boier, nenumit, urzitor al complotului:

« Cu multă plecăciune sărut cinstită mâna dumitale.

Slavă prea bunului Dumnezeu, atotțiitorului, celui ce n'a voit pierzarea norodului său celui nevinovat, de către miinile cele sîngerate ale tiranilor boieri, ci prin graiul unui iubitor de Dum-

nezeu și de dreptate, Sirb, carele de multă vreme s'a hrănit din cășcioara mea, mi-a descoperit mie vicleșugul cel sîngeros, care ai umblat dumneata a-l face, prin dare de bani, asupra mea și asupra ticălosului norodului rumânesc, dintr'al căruia sînge o sută de ani sînt de cînd se hrănește tot neamul boieresc-fanariotesc. Iar acum, în loc de mulțumită, umblați dumneavoastră ca să-i pierdeți cu totul de pe fața pămîntului! Numai mila lui Dumnezeu nu ne-a lăsat! Ci după ce au sosit dumnealui Hagi Prodan, aici, cu cuvînt că a fugit dela dumneavoastră, și eu l-am primit ca pe un creștin, apoi s'a apucat de a împărțit noaptea, întru ascuns, la 270 de Sirbi care sînt cu mine, cîte talere 250 și cîte 260 de tot omul, și la căpeteniile lor, cîte cinci și cîte șase sute de tot omul, și alte multe făgăduieli făgăduindu-le, cu cuvînt ca să-i tragă dela mine și să-i aducă la dumneavoastră.

Bun lucru a făcut dumnealui Hagiul pentru dumneavoastră! Ci prea bunul Dumnezeu n'a voit precum voiesc tiranii, ci l-a dat în mîinile norodului! Pe care căutîndu-l, am găsit la dumnealui și contractul dumneavoastră, cel cu multe făgăduieli făcut, precum și o scrisoare a excelenții sale domnului ghegeneral și cavaler Pini, făgăduindu-i că, pentru uciderea mea, dela amîndouă prea puternicile împărății va fi mîngiat cu multe mili. Aceasta o cred și eu că așa va fi, fiindcă pe atîta au rămas prea puternicile împărății: pe oastea dumnealui Hagiului, iar altă putere nu mai au!

Ah! celebii, dar pe semne că numai dumneavoastră știți ce este în lume, iar alții nu mai știu nimic!

Numai, eu voiu ținea aceste scrisori, pînă cînd se vor face cunoscute prea puternicilor împărății, și atunci vom vedea cine va merge la Sibir!

Iar pe dumnealui Hagiul, carele, pentru lăcomia și iubirea de argint, s'a îndrăznit a face o nelegiuire ca aceasta, era ca să-l facă norodul multe bucăți; ci, deocamdată, îl scăpară becherii, cu mii de rugăciuni. Iar mai la urmă, după ce se va aduna mai mult norod, își va lua răsplătirea.

Și de vreme că dumneata, cel ce totdeauna îmi ziceai că la sînge nu te amesteci, iar acum umbli ca să pierzi o țară întregă, pentru hatîrul jefuitoarelor, de aceea, de acum înainte, pentru orice rău se va întîmpla a face norodul, tiranilor boieri, tot dumneata să dai seama la Dumnezeu, fiindcă norodul, dintr'această pricină, s'a înfocat mai groaznic. Cum și pentru aducerea Turcilor,

care, împotriva sfintelor legături, i-ați băgat aici, în țară, tot dumneavoastră va să dați răspuns, fiindcă norodul nici un fel de împotrivire către prea puternica împărăție n'a arătat, ci totdeauna a fost și este prea credincios și supus prea puternicii împărății întru tot.

Și măcar că ai tins dumneata mâinile și la singele meu, nevinovat dumitale nimic, iar eu, cât voi mai avea viață, nici un fel de răutate nu voi avea asupra dumitale.

Ci las toate în plata lui Dumnezeu!

Și cu multă plecăciune sînt al dumitale prea plecată slugă,
Theodor.

[P. S.] Ah! boierule, boierule! Ce netemere de Dumnezeu! Pe de o parte, m'ai incredințat, prin jurămint, ca să viu la Craiova, și, pe de altă parte, împotriva ai făcut dumneata, de ai trimis pe Hagiul, ca să mă omoare. Apoi, de acum înainte, cine din lumea aceasta va mai crede pe dumneavoastră, pe niște oameni care nu aveți lucru de nimic a pierde o țară întreagă, și mai virtos pe un norod nevinovat, și care v'a hrănit și vă hrănește?

Ci drept este Dumnezeu, și drept va judeca!»

Textul după o fotografie în posesia noastră. Originalul în colecția Dr. I. Cantacuzino.

Publicat, cu deosebiri, de dr. P. Samarian, în *Pământul, Călărași*, 1933, nr. 32—34.

8.

3 Martie 1821.

Jaful și omorul, iată tovarășii tuturor revoluțiilor, de oricînd și oriunde. Dar Tudor Vladimirescu, sculat pentru dreptate, vrea să împiedice, cu orice preț, jafurile, căci nădăjduște să adune toată țara supt cutele idealului său, chiar și pe cei ce la început i-au fost protivnici. Și apoi, luase parte la războiul ruso-turc, 1806—1812, și știa că temelia oricărei acțiuni de masă este disciplina. Nu tot așa gîndeau, însă, pandurii, dar, mai ales arnăuții și străinii din trupele stăpînirii, trecuți de partea lui.

O ceată din aceștia ajunge pe la Benești, pradă casele boierești, omoară și pleacă. Chemat în ajutor de boieri, dintre care unii îl cunoșteau mai de mult, Tudor aleargă după tâlhari, prinde și ucide pe arnăuții vinovați, restituie lucrurile furate, trimefînd și o scrisoare în care arată boierilor că gîndul lui cel dintîi și cel de pe urmă este pentru dreptate, nu pentru altceva.

« De la Slugerul Theodor, către dumnealor familiile de boieri aflate la Benești, cuviincioasă închinăciune!

Fraților, cu toate că nu sînt din sînge de evghenist, dar tot simț durerile celor evgheniști! Căci, cum am aflat de primejdia în care sînteți, mi-am lăsat drumul, și am pornit spre a întîmpina răul. Nenorocirea, însă, mi-a stat împotrivă, că n'am putut ajunge la vreme. Dar, ca să cunoașteți dumneavoastră că cugetul meu n'a fost, nici este a se urma unele ca acestea, iată, pe cei ce au fost pricina, i-am tăiat pe amîndoi, și le trimit capetele, spre încredințare, pe care să porunciți a le pune la răs_pîntii, spre pilda și a altora.

Iată se trimit dumneavoastră și lucrurile ce s'au găsit la acești tilhari, precum argintul unei sfinte icoane și din hainele cocoanelor dumneavoastră. Să aveți bună nădejde în Dumnezeu, că în scurtă vreme vă veți despăgubi și de cele ce v'au jefuit.

Și sînt al dumneavoastră ca un frate și slugă,

Theodor. »

Textul după Aricescu, *Acte justificative*, p. 89—90.

9.

16 Martie 1821.

După ce și-a strîns ostași din toate județele Olteniei, mergînd fără zăbavă, Tudor ajunge, în fruntea miilor săi de panduri, la Cotroceni, unde poposește. Bucureștii trăiesc clipe de groază și de nesiguranță. Iar Tudor se bizuie să cîștîge sufletește, pentru revoltă, și capitala țării, acolo unde sînt și pîinea și cușitul.

Altădată, de aici porneau nedreptățile și împilările norodului. De aici, acum, vrea să vestească, el și « adunarea norodului », noile întocmiri ale patriei.

De aceea, pentru liniștirea tuturor, mari și mici, Tudor trimete o proclamație, pe care pandurii o împrăștie în oraș. Cerînd sprijinul obștei, arată că nimeni n'are a i se împotrivi, căci acela este dușmanul binelui patriei.

« Către toți dumnealor prea cinstiți boieri, către toți neguțătorii și către toți lăcuiitorii din orașul București, atit cei de loc, cît și cei străini, ciți lăcuiesc acolo.

« Fraților oameni! Știu că vă este auzită și cunoscută cererea ce face tot norodul Țării Rumânești, (cel de Dumnezeu păzit!) pentru dreptățile cele folositoare la toată obștea, care dreptăți din vechime le avem milă hărăzită dela prea puternica împărăție, stăpînitoearea noastră; iar dela o vreme încoace, din pricina unirii pămîntenilor boeri cu cei după vremi trimiși domni, cu totul s'au înghițit și s'au stricat, avîndu-le numai pentru folosul lor, precum prea bine vă e știut, și nici acum mai sus numiții nu voesc a împlini cererea pentru slobozirea dreptăților. De aceea, toată adunarea norodului, care este pînă acum peste șaisprezece mii, după ce a coprins toate cinci județele de peste Olt . . . , toți trag drept la București, unde este ca să se adune țara, cu mic cu mare, și acoloa au să aștepte pînă cînd vor sosi trimișii, oameni credincioși ai prea puternicii împărății, ca să cerceteze jalnica lor stare și să le facă dreptate și orinduială bună. . .

Ci fiindcă acum, cu mila și ajutorul prea bunului Dumnezeu, am sosit la marginile orașului, iarăși, după datoria creștinească, vă fac cunoscut către toți, mici și mari, parte bisericească și mirenească, veri de ce neam și lege va fi, și părintește vă sfătuesc, ca în grabă să-mi dați răspuns în scris, iscălit de toate isnafurile și de toți, mici și mari, precum și de toți ostașii, ciți vă aflați în București și vă hrăniți dintr'această țară, ca să știu de voiți binele de obște, sau nu! . . .

Căci oricare va fi la un glas și într'o unire cu creștinescul norod — ce este pornit numai pentru dreptate, — acela se va numi patriot. Iar vericare se va împotrivi binelui obștesc, acela ca un vrăjmaș se va socoti.

Să știți și aceasta, pentru care vă și încredințez, că toți ciți se vor uni cu obștescul norod și vor fi întocmai următori cu dînsul, nicidecum nu vor rămînea căiți, sau boier, sau ostaș, sau vericine ar fi! Iar care împotriva va urma, în veac se va căi... »

Textul după facsimilul publicat la Emil Virtosu, *1821 date și fapte noi*. București, 1932, fine. Cf. și N. Iorga, *Izvoarele contemporane*, p. 386—387.

10.

20 Martie 1821.

« *Adunarea norodului* », *acea putere coercitivă și, virtual, legislativă, în numele și pentru care vorbește Tudor Vladimirescu, e la porțile Bucureștilor, și se pregătește să intre în oraș. De cîteva zile e un du-te vino continuu între București și Cotroceni (unde e tabăra lui Tudor), căci boierii vor să-și asigure viața amenințată, iar Tudor nu refuză să stea de vorbă cu cei ce, pînă atunci, reprezentaseră stăpînirea și ordinea legală. Bineînțeles, pentru a-i sili să se pună în fruntea revoluției și să sprijine, pe lîngă Inalta Poartă, cererile celor necăjiți și fără crezare.*

Ca rezultat al acestor negocieri, Tudor Vladimirescu trimite Bucureștenilor o nouă proclamație. Făgăduind să uite pe cei ce au făcut, pînă atunci, rău, norodului, el cere, în schimb, tuturor « patrioților » să se unească și să-l ajute în lupta ce o duce pentru « dobîndirea dreptăților ».

« Către toți lăcuiitorii din orașul București, parte bisericească și mirenească, boierească și neguțătorească, și către tot norodul.

Pricinile care m'au silit a apuca armele sînt pierderea privilegiurilor noastre și jafurile cele nesuferite care le pătimea frații noștri.

Mai naintea intrării mele în București, cu cale am socotit să vă vestesc mai întăiu, ca din partea norodului, uitare de istov celor mai nainte lucrate, și să vă chem pe toți ca să vă uniți cu

norodul și să lucreți cu toții dimpreună obșteasca fericire, fără de care norocire în parte nu poate fi!

Fraților, cîți n'ați lăsat să se stingă în inimile dumneavoastră sfînta dragoste cea către patrie, aduceți-vă aminte că sînteți părți ale unui neam, și că, cîte bunătăți aveți, sint răsplătiri din partea neamului către strămoșii voștri, pentru slujbele ce au făcut!

Ca să fim și noi vrednici acestei cinstiri a neamului, datorie netăgăduită avem să uităm patimele cele dobitocești și vrăjibile cari ne-au defăimat atît, încît să nu mai fim vrednici a ne numi neam!

Să ne unim, dar, cu toții, mici și mari și, ca niște frați, fii ai uneia maici, să lucrăm cu toții împreună, fieștecare după destoinicia sa, cîștigarea și nașterea a doua a dreptăților noastre!

Vericările va îndrăzni a face cea mai mică împotrivire în lucrarea acestei nașteri de al doilea, unul ca acela, fraților, să se pedepsească cumplit.

Ca să cunoască adevărații patrioți și osirdia celor ce voiesc a sluji patriei cu dreptate și fără de vicleșug, cu cale am găsit a se întări legătura cea de obște pentru binele norodului, și prin jurămint, care se și trimite ca să-l iscăliți, adevărații fii ai patriei.»

Textul după Aricescu, *Acte justificative*, p. 128—129.

11.

21 Martie 1821.

Luni, la două ceasuri după amiază, în zi luminoasă de primăvară, Tudor Vladimirescu intră călare în București. Ladreaptalui, un preot cu crucea în mîină; lîngă el, un pandur desfășură în soare steagul alb al nădejdelor. După el, miile de panduri. Coborînd pe Calea Rahovei, se îndreaptă spre Mitropolie. În mîină, Tudor ținea o pîine mare, simbol al belșugului și buneii stări pe care răscoala lui le făgăduia țării. Poposește la casele Zoitei Brîncoveanu, de supt Mitropolie. Iar boierii așteptau plini de neliniște. Ilarion, episcopul

Argeșului, prieten al lui Tudor, e trimis să cerceteze gândurile pandurului. In convorbirea dintre ei, Ilarion îl sfătuiește să nu mai «scurteze de o palmă pe boieri», precum jurase altădată, ci să-i puie la treabă, spre binele tuturor.

Primind acest sfat, Tudor cere boierilor să iscălească un jurământ, cum că înțeleg și recunosc dreptatea norodului, și vor lucra cu toții pentru dobândirea ei. Dar, în sufletul său, Tudor știe că boierii își vor da pînă la urmă în petic. Și atunci se adresează lui Ilarion :

«A! popo! Ai să dai seamă înaintea lui Dumnezeu, că num'ai lăsat să tai cîțiva cîini de ciocoi, cari și-au dat coatele cu lupii de Greci și au zeciuuit biata turmă a norodului mai mult de 100 de ani!»

Textul după Aricescu, *Acte justificative*, p. 125.

12.

23 Martie 1821.

In sfîrșit, siliți de realități, boierii rămași în București trec de partea celui ce se zbuciumă pentru «dreptățile patriei». Iscălesc, astfel, jurământul cerut, prin care, declarînd că «pornirea dumnealui slugerului Teodor Vladimirescu nu este rea și vătămătoare, nici în parte fiecăruia, nici patriei, ci folositoare și izbăvitoare», ei se făgăduesc cu trup și suflet revoluției și idealurilor ei. In așteptarea, desigur, a clipei cînd vor putea scăpa de supt supravegherea lui Tudor, spre a trece peste graniță, la Brașov...

La rîndu-i, Tudor jură că recunoaște cîrmuirea legală a țării, atîta vreme cît aceasta îl va ajuta, cu sfaturi și fapte, în silințele ce-și dă pentru înnoirea neamului românesc.

«In numele prea sfintei și nedespărțitei Troiți, unuia adevărat Dumnezeu!

Ajungînd și într'această politie a Bucureștilor, cu o parte din ostașii țării, ce au încins arme spre izbăvirea răutăților — ce

au cercat toți lăcuitorii aceștii țări, din pricina oblăduirii domnilor ce au stăpînit pînă acum, — și unindu-mă, întru bune cugetări, cu toți cei ce au cunoscut întru adevăr că voiesc binele și folosul patriei, luînd desăvirșite încredințări prin înscris și strașnic jurămînt pe numele atotputernicului Dumnezeu, spre adevărea și temeinica încredințare a vericărui patriot, mă leg și eu din parte-mi cu glasul obștii norodului, printr'acest înscris al meu, și mă jur pe numele marelui Dumnezeu, întâi: că nici odinioară nu voi cugeta, nici de față, nici prin chip de viclenie, asupra vieții și a cinstei cuivaș din patrioții mei, sau asupra hrăpirei averii sale; și, al doilea, că de astăzi înainte, cunoscînd vremelnica stăpînire a țării, voi cere toate trebuincioasele oștirilor a se împlini prin poruncile aceștii stăpîniri. Voi chibzui și voi pune în lucrare orice nizam, spre încetarea pagubelor și a răutăților ce au cercat drumeții și alții din partea ostașilor furi, și voi îndupleca pe tot norodul din cîte șaptesprezece județe, prin oricîte mijloace și cu oricare îndeletnicire voi avea, a da toată supunerea și ascultarea la stăpînirea țării, întru toate îngrijitoarele trebuinți, pe cit se va putea, cînd, însă, și această stăpînire va avea îngrijire pentru dînsul, a-l feri de orice jaf și nedreptate. Iar către aceasta, unindu-mă cu toți cei înfrățiți la bunele cugetări, ce între toți se vor chibzui spre binele, folosul, nebîntuirea pașnicei și liniștitei petreceri a patriei, voi fi silitor și săvirșitor din parte-mi spre orice bună pornire, cum și în vreme de trebuință voi fi gata a mă război, prin armele ostașilor ce ocirmuiesc, împotriva vrăjmașului ce se va arăta împotrivor dreptăților țării, unindu-mă și la aceasta cu glasul și voința celor înfrățiți la această sfîntă legătură.

Iar cînd voiu urma împotrivă și, prin vreun chip de meșteșug, voi călca vreuna dintr'aceste legături, ce mai sus prin jurămînt încredințez, atunci nu numai pre puternicul Dumnezeu să-l am piriș, neinvrednicindu-mă cereștilor sale răsplătiri, ci aicea să fiu judecat de către toți cei înfrățiți și, adevărindu-mă, prin bune dovezi, invinovățit, să mă pedepsesc după hotărîrea pravilelor... »

Textul după Emil Virtosu, *Tudor Vladimirescu — glose, fapte și documente noi — (1821)*. București, 1927, p. 81—83.

13.

După 23 Martie 1821.

Boierii, stăpînirea legală a țării, s'au îndatorat, prin jurămîntul dela 23 Martie, să dea « creștinescului norod » și « comandirului », toate cele necesare pentru izbîndirea luptei lor. Și, în primul rînd, băni pentru ale gurii, căci revolta este pornită de cei săraci și ne-avuți, iar Tudor n'are de unde le plăti lefi, și nici nu-i îngăduie să jefuiască, spre a se hrăni.

Printr'o nouă proclamație, cea de pe urmă și singura tipărită, Tudor vestește județelor că stăpînirea legală a țării a trecut de partea « adunării norodului », și că toți locuitorii ce nu pot sluji țării cu arme, să-i slujească plătind cîrmuirii rămășițele dăjdiilor, căci, numai astfel, multele trebuinți ale oștirii revoltei vor putea fi împlinite de stăpînire; iar jertfele lor de acum vor aduce roade pentru fericirea de obște.

« Dela slugerul Theodor Vlădimirescu, către toți lăcuatorii orașelor și satelor din sud. . . ., din orice treaptă, adecă neamuri, postelnicei, manzili, breslași, ruptași, birnici, scutelnici, poslujnici, și slujitori, și către toți streinii birnici dintr'acest județ.

Este știută la toți cea pînă acum pornire a mea, ce cu glasul norodului am urmat și urmez, spre dobîndirea dreptăților. . .

Am hotărit, dînd cel dintâi semn de bun patriot într'acest pravoslavnic pămînt românesc, întru care am strămoșeasca naștere, să ocîrmuiesc pre toți cei ce au încins arme din partea a tot norodului, — spre zdrobirea și încetarea a vericăruia jaf și nedreptate ce ați cercat pînă acum din pricina oblăduitorilor domni ce au stătut, cari, întru desăvirșită nemilostivire aflîndu-se, . . . s'au îndeletnicit și v'au supt sîngele, aducîndu-vă într'această mare dărăpănare și proastă stare întru care vă aflați.

Iar cea mai de temei hotărîre a mea, însoțită cu glasul norodului, este ca nici într'un chip să nu încetez din cererea dreptăților țării, pre care, și de nu le voi vedea dobîndite printr'acele destoinice cuvinte care s'au făcut cunoscute pînă acum pe unde s'au cuvenit, vă făgăduiesc sufletește că se vor dobîndi negreșit,

prin vărsare de sînge împotriva vericăruia vrăjmaș se va arăta călcător acestor dreptăți, de care întii voi aveți să vă bucurați!...

Intr'această, dar, doritoare patrie și nouă cugetări aflindu-mă, ne-a ajutat milostivul Dumnezeu pînă acum, și nu numai acele cinci județe de peste Olt se văd mîntuite de mîncătoriile și jafurile prădătorilor ocirmuitori și felurimi de slujbași, ci, pre unde am ajuns și am propoveduit, au încetat relele jefuitorilor...

Așa dar, ajungînd și aici în politia Bucureștilor, care este scaunul oblăduirii norodului, și găsiînd mulți patrioți boieri întru asemenea bune cugetări cu ale norodului asemănaute, am hotărît, ca un voitor de dreptate, să cunosc vremelnica stăpînire a țării, supuindu-se, toți cei ce au încins arme de izbăvire, la legile și pămînteneștile obiceiuri ce li se vor arăta de către stăpînire, prin mine, și le voi cunoaște că sînt întru adevăr folositoare patriei și de mare trebuință obștii norodului. Căci fără de a cunoaște cinevaș o stăpînire, nu numai firește nu este prin puțință, ci, poci zice, și de mare vătămare la împlinirea trebuințelor ce va avea această izbăvitoare lucrare.

Vă vestesc, dar, tuturor fraților pămînteni, că și cuviința și trebuința vă îndatorează să cunoașteți o stăpînire; care stăpînire, avîndu-și vlăstările sale întinse prin laturile țării, se închipuiește și într'acel județ prin dumnealor ispravnicii ce se orinduesc de aici, la care, ciți sînt lăcuitori într'acel județ, trebuie să se supuie și să și săvîrșească poruncile ce le vor da, cînd vor fi asemănaute celor întru obșteasca știință, datorii, și ajutătoare trebuințelor ce cer oștirile, ce sînt gata a se război spre dobîndirea dreptăților obștii norodului.

Și așa, înțelegînd cu toții duhul aceștii izbăvitoare lucrări, ciți sînteți vrednici de a purta arme împotriva vrăjmașului dreptăților țării, veniți la mine, să vă cercetez starea vitejiei voastre, și, de voi găsi-o asemănată cu ceea ce se cuvine să fie întru asemenea lucrare, numaidecît să vă primesc și să vă povățuiesc datorii ce aveți să săvîrșiți; cunoscînd, însă, și aceasta, că aveți să slujiți ca niște ostași, numai pentru dobîndirea dreptăților voastre, iar nu pentru vreo folosire de bani, căci, și eu și toți cei ce s'au înfrățit cu mine, slujim nu cu cuget de dobîndire de bani, ci porniți de rîvna binelui ce așteptăm și pentru voi și pentru copiii voștri!...

Iar ciți nu sinteți născuți pentru această meserie, impliniți-vă datoriile, cu toată supunerea, ce se cuvine să dați către dumnealor boierii ispravnici ai județului...

Ostași supuși armelor izbăvirii, să știți că sinteți cu totul apărați și privilegiați; și voi, sătenilor!... Y

Și asemenea se va păzi această orinduală și pentru ciți alți ostași se vor mai aduna de prin sate și de acum înainte, prin știința mea și a orînduiților mei...

Să știți, fără îndoială, că mare ușurință are să vi se facă, nu numai întru răspunderea dăjdiilor, ci și întru toate celelalte dări și orîndueli, cum și jefuirile vor lipsi cu totul, și veți înțelege înșivă scăparea robirii întru care v'ați aflat pînă acum!

Urmați, dar, întru toate aceștii propoveduiri, ce într'adins vi s'a trimis, ca să se cetească într'auzul tuturor și în vileag de obște, și fiți incredințați că nici odinioară nu veți rămînea fără dobindirea dreptăților voastre!»

Textul după imprimatul contemporan dela Academia Română, ms. 4075, f. 4—5.

Publicat și la N. Iorga, *Izvoarele contemporane*, p. 383—385.

14.

4 Aprilie 1821.

La 23 Februarie 1821, izbucnea, la Iași, eteria grecească, supt conducerea lui Alexandru Ipsilanti. Trupele celui ce vroia să libereze Grecia și visa să întocmească un nou imperiu bizantin, din care Țara Românească și Moldova să facă parte ca provincii grecești, ajung la Colentina, la 25 Martie, cîteva zile, deci, după ce Tudor Vladimirescu se așezase în București, și se împăcase cu boierii. Ipsilanti vestea, cui vrea să-l asculte, că revoluția lui este protejată de o mare putere, Rusia, și că Turcii vor fi striviți de aceasta, la cea dintîi mișcare. Dar nu îndrăznea încă să intre în Capitală, mai ales că Țarul Alexandru I îi trimisese, prin consulat, știrea că-i dezaprobă întreprinderea.

Nedumerirea pune stăpînire pe inimile tuturor. Tudor, invitat de Ipsilanti, se duce să-l vadă, la Colentina, și, din convorbirea avută, înțelege definitiv că pornirea Grecilor este oarbă și nu aduce țării decît jafuri și răutăți. Și, mai ales, că Ipsilanti s'a lăudat, numai, cu ajutorul și venirea Rușilor. Atunci, în așteptarea celor ce aveau să se întîmple, Tudor își scoate pandurii din București și se fortifică la Cotroceni. De aici, scrie o scrisoare boierilor și-i demască pe fanarioți, ca pe unii ce au fost totdeauna și sînt și acum «voitori de rău ai neamului românesc».

«...Am știut și știu că tot interesul fanarioțesc într'această razemă, ca să le dăm prilej să se așeze odată în București, și apoi, cu chipuri înșelătoare, să tragă tot norodul lingă dîșii. Ci mai bine este ca să-i lăsați ca să mă bată, precum sînt hotărîți! Și Dumnezeu este bun! Căci eu sint bucuros ca mai bine să pier cu cinste în casa mea, decît să umblu prin păduri, după poftele și planurile fanarioților!

Mie așa mi se pare, și prea bine o știu, că cererea ce ați făcut dumneavoastră către prea Înalta Poartă, ați făcut dumneavoastră după datorie, și pe dreptate, ca niște patrioți, iar nu ați făcut-o din vreo silă a mea, pentrucă eu nu caut cevaș pentru mine, ci țara își caută dreptățile cele robite de fanarioți!...»

Textul după Emil Virtosu, Tudor Vladimirescu, p. 102.

15.

5 Aprilie 1821.

Revoluția are nevoie de ostași, de cît mai mulți, ca să se poată împotrivi uneltirilor lui Ipsilanti și ale celorlalți dușmani ascunși. Credincios jurămîntului său, Tudor Vladimirescu cere divanului să dea porunci în toate cele șaptesprezece județe, ca polcovnicii și căpitanii stăpînirii să recruteze oameni înarmați, și să vie cu ei la București, să se adauge la pandurii săi, căci vede lămurit că norodul nu-și va putea dobîndi «dreptățile» decît prin arme.

« Să vie aici toți polcovnicii și căpitanii, cu toți oamenii lor, înarmați bine și cu merinde pentru 20 de zile, ca să putem cu dinșii întâmpina trebuințele, atît cele politicești cît și cele ostășești. Că precum se vede lucrul, fără de arme nu o să ne putem izbăvi țara din mîinile celor ce au mîncat-o atîția ani, pînă cînd au adus-o într'această stare ticăloasă și în desnădăjduirea cea mai de pe urmă! . . . »

Textul după Emil Vîrtosu, *Tudor Vladimirescu*, p. 105.

16.

5 Aprilie 1821.

Din călătoriile, lecturile și experiența sa bogată și variată, Tudor Vladimirescu, simplu « comandir » de panduri, închegase desăvîrșit în cugetul său icoana unității spirituale a neamului românesc: Țara Românească, Moldova și Transilvania erau una, ca neam, limbă, suflet și năzuinți. În schimb, politicește, Moldova era mai matură, mai clară și mai fermă în formularea și susținerea idealurilor sale.

De aceea, cînd « a vremii delicateță », ridicîndu-l în post de grea răspundere, îi cere să chibzuiască măsurile necesare spre înfăptuirea cât mai grabnică a idealurilor țării sale, el nu uită gîndurile din anii mai tineri, și cere mitropolitului și boierilor să se înțeleagă, prin corespondență, cu boierii moldoveni, pentru ca, în chipul acesta, Țara Românească și Moldova, într'un fel de unire politică-națională, să-și poată înfățișa laolaltă cererile lor la Poartă, și să se susțină între ele.

Socotim acest gînd al lui Tudor drept actul cel mai politic și mai înalt al revoltei sale.

« Prea sfinte părinte mitropolit și prea cinstit dumitale boierule vel vistier.

Multe auziri mi-au venit despre Moldova, cum că dumnealor boierii moldoveni s'ar fi tras peste Prut și cum că, în urma dumnealor mergînd și mîria sa Mihai Vodă Suțul, domnul Moldovei, dumnealor l-au lăsat acolo și, întorcîndu-se iarăși înapoi la Iași, s'au

încărcat dumnealor cu ocîrmuirea patriei dumnealor, adunînd pre cei risipiți și liniștindu-și țara.

Acestea, de sînt adevărate sau nu, și altele, care nu îndrăznesc să le scriu, eu nu știu. Prea sfinția ta și dumneatale trebuie să le știți mai bine, iar mai cu dinadins trebuința urmează să aveți corespondențe cu dumnealor boierii moldoveni, ca unii ce sîntem de un neam, de o lege, și supt. aceeași stăpînire, și ocrotiți de aceeași putere.

Așa dar, urmează să știm cele ce se fac acolo, și să le vestim acestea de aici, ca, *fiind la un gînd și într'un glas Moldova, să putem cîștiga, deopotrivă, dreptățile acestor prințipaturi, ajutîndu-ne unii pe alții.*

De aceea, mă rog, de se va găsi cu cale, să se deschiză o corespondență între ocîrmuitorii acestor două țări... Și de aveți vreo știre de cele ce se urmează la Moldova, înștiințați-mă, mă rog, și pre mine... »

Textul după Emil Vîrtosu, *Tudor Vladimirescu*, p. 102—103.

17.

5 Aprilie 1821.

In București și în toată țara se răspîndește, dela 1 Aprilie, svonul că Turcii au trecut Dunărea și vin să pedepsească pe răzvrățiți.

Știindu-se de totdeauna că iureșul lor amestecă în acelaș val pe vinovați și nevinovați, bărbați și copii, bătrîni și femei, spaima răscolește toate sufletele. Mitropolitul Dionisie Lupu și unii din boieri încearcă să fugă din București, spre Brașov. Tudor Vladimirescu prinde, însă, de veste, le scrie să-i liniștească, și-i închide în acelaș timp, supt pază, în casele lui Dinicu Golescu, dela Belvedere, aproape de Cotroceni.

(De acum înainte, revolta își precipită mersul. Căci Turcii, speriați de răscoala generală a Grecilor, nu mai au răgazul să-și lămurească pentru ce s'a sculat Tudor și norodul românesc, și pentru ce s'a sculat Ipsilanti. Intră furioși în țară, iar Tudor pleacă din București, pentru ca, în cele din urmă, trădat chiar de ai săi și prins de Greci, să apuce, singur și neînfricat, cărarea pe care nimeni nu s'a mai întors vreodată).

« Prea sfinte părinte,

Prin prea plecatul meu pitac, fac cunoscut prea osfinției tale că eu de aici nu mă aridic, nădăjduind la mila și ajutorul lui Dumnezeu, pînă ce vor veni cei de dincolo (lucru nenădăjduit), ca să vorbesc însumi cu dinșii: pentru ce au venit, ce caută, și din a căruia povață și cuvînt au venit? Căci dintr'o auzire neînființată (și aceasta, stratagemă fanarioțescă!), cu rușine ne va fi să ne spăimîntăm, încît să ne și tragem, în vreme ce *sîntem datori să ne jertfim pentru patria noastră, pentru care și sînt eu venit, dimpreună cu norodul!...* »

Textul după Emil Vîrtosu, Tudor Vladimirescu, p. 100—101.

EPILOG

« Inainte de a ridica steagul pentru
dobindirea dreptăților țării, m'am
imbrăcat cu cămașa morții »...

Textul după Aricescu, *Istoria re-
voluțiunii*, p. 252.

II. CĂLĂTORIA LA VIENA

1814 — 1815

Extrasele după N. Iorga, *Scrisori inedite ale lui Tudor Vladimirescu din anii 1814—1815*, București, 1914. (Extras din Analele Acad. Rom., S. II, t. XXXVII, Mem. S. Ist. Cf. și *ibidem*, partea administrativă și debateri, p. 49.)

Elenca sau Elena Glogoveanu, soția lui Nicolae Glogoveanu, ispravnicul județului Mehedinți, moare la Viena, de o boală de piept. Cu toate că pe lângă dînsa se găsea tatăl său, bătrînul ban Costache Ghica, acesta, din slăbiciune și din neglijență, lasă să i se fure o mulțime de lucruri, de către o prietenă dintre Fălcoieni, care o întovărășise pe Elenca la Viena.

Trebuia cineva în stare să regăsească lucrurile furate, să aranjeze datoriile răposatei, și, mai ales, să aducă în țară pe Masinca, fata nevîrstnică a Elencăi. Și acest om se găsi: era Tudor Vladimirescu, un fost vătaf de plaiu, subaltern, deci, al ispravnicului.

Tudor Vladimirescu e tovarăș de copilărie al lui Nicolae Glogoveanu. Se pare că au învățat carte împreună, unul fecior de boier, iar cellalt fecior de țăran. Dar, oricum ar fi fost, caracterul lui Tudor e dintr'o bucată: nu îngăduie compromisul, nedreptatea și minciuna. De aceea, inferior ca treaptă socială, Tudor își va permite totdeauna să-l mustre sau să-i dea sfaturi lui Glogoveanu, păstrînd, însă, formele exterioare de respect cuvenite unui boier!

Primind această însărcinare, Tudor ajunge, la 14 Iunie 1814, în capitala Austriei, în clipele cînd Europa și Viena așteptau sfîrșitul epopeii napoleoniene, și deschiderea Congresului ce avea să-i împartă moștenirea.

Tudor Vladimirescu era om călătorit. Trecuse de multe ori în Transilvania, ajungînd, poate, și la Pesta, pentru afaceri de comerț. Vorbea grecește și nemțește, cunoștea spiritul legilor țării sale și avea experiența oamenilor. Știa să poruncească, dar să și asculte! Era, astfel, pregătit pentru un drum prin țări străine: gata să înțeleagă și să primească ce este bun, să respingă și să deteste contrariul, revărsîndu-și indignarea fără nicio reticență. De aceea, paginile ce urmează sînt caracteristice pentru felul lui de a judeca, cu atît mai mult cu cît aceleași calități de judecată chibzuită și limbă expresivă le-am văzut și în paginile precedente, din anii plinei maturități.

La Viena cunoaște pe unii din cei ce frământau atunci «marea idee» a eliberării și independenței grecești. Intre aceștia e și grecul Kirlian, devenit baron Langenfeld («Langhifeld»). Și, poate, tot atunci va fi licărit în sufletul său icoana și a unei alte țări libere, care să fie Țara Românească: țara lui, liberă, dar, mai ales, dreaptă!*

Intorcându-se de la Viena, unde putuse vedea de aproape și spiritul de ordine chesaro-crăiesc, n'apucă să ajungă la graniță și află că Turcii din Ada-Calè trecuseră în Oltenia, jefuind-o și punând ispravnici de ai lor în Mehedinți și Gorj. Casa lui Tudor din Cerneți e prădată, mai ales că Regep-Aga, român renegat din Banat, ajuns comandant al Turcilor adalți, îl dușmănea pe Tudor. Dar, mai presus de propriile neajunsuri, Tudor își arată indignarea împotriva faptului că stăpînirea Țării Românești (domnea Vodă Carașgea) nu era în stare să asigure existența principatului, pedepsind pe cei ce pradă țara și turbură liniștea locuitorilor.

Iată, deci, un accent care ne va face să înțelegem și mai bine câtă sinceritate era în zbuciumul lui Tudor Vladimirescu, când, mai târziu, la 1821, ridică steagul pentru «dobîndirea dreptăților țării».

Scrisorile date aici sînt adresate toate lui Nicolae Glogoveanu:

*

«Dumnealui boierul mult m'a întrebat pentru petrecerea duminică, și mai mult este mîhnit pentru mila supărării duminică, decît pentru pierderea răposatei, zicînd că toți va să murim, numai mai mare este greutatea celor ce rămîn mîhniți; căci prea te iubește! Numai bine era să-i fi scris cevaș, căci dacă a văzut că nu i-am adus scrisoare, a plîns, socotind pe semne că de loc l-ai uitat. Ci fă bine de-i scrie, cercetîndu-l totdeauna, că-ți este părinte și singele apă nu se face!...

*

Vremea pe aici este tăcere, nimic mișcare. Se așteaptă, la Octomvrie, din toate părțile, miniștri pentru Congres, și vine și Împăratul Rusiei. Se sună că atunci va fi ceva și pentru locurile acelea: *ci mult a fost, puțin a rămas!*

*

Cu plecată scrisoare înștiințez dumitale că nici pînă acum n'am putut isprăvi ca să scoatem lucrurile cele furate de spurcata Fălcoianca, dela judecată, și după atitea rinduri ce am eșit în judecată, a tot prelungit judecata cu feluri de sucituri. Iar tocmai acum a dat hotărîre că dumneata, după prăvilile nemțești, nu poți clironomisi lucrurile, adică rămasurile soții dumitale; ci coconii dumitale, cînd vor fi de vîrstă, atunci să vie, să le primească dela judecată.

Am răspuns eu împotriva: noi, fiind dintr'altă țară și împărăție, **căutăm**, după prăvilile pămîntului nostru, ca să le luăm. Și așa s'a hotărît ca să aducem încredințare dela divanul nostru, prin știrea prințipatului nostru, cu ponturile prăvililor noastre, cuprinzătoare de poate un bărbat clironomisi lucrurile soției sale, sau nu. Și atunci să ni se dea lucrurile. Pentru care a dat și judecata de aici, arătare, ce fel să fie încredințarea ce vom aduce, care am scos-o din nemțească, grecească, numai n'are înțelegere bună. Numai dumneata de loc să jeluiești mării sale lui Vodă, arătînd **pricina cum s'a întîmplat**, și cum că judecata de aici poprește rămasurile soției dumitale, și cum că și acelea sînt ale dumitale, iar nu din zestre, cerînd că de vor fi prăvilile noastre a putea un bărbat clironomisi ale soției sale, după moarte, sau numai copiii, cînd vor crește; și să ceri dumneata ca să poruncească măria sa la **divan**, să dea în scris ponturile prăvilii noastre, și să le întărească și divanul, arătînd că poți dumneata a le clironomisi, după *cum știi eu că stă în prăvilile noastre*, și apoi să-mi trimiți aici acea încredințare a divanului nostru, pe care să o adevereze și consulul nemțesc, și atunci le voi scoate lucrurile; că, de le vom lăsa acum, apoi nu le mai vedem! Că vezi dumneata cum sînt afurisiții de Nemți: umblă numai cu drăcenii, să stingă pe oameni! . .

*

Cinstite cocoane, să nu te prinză mirarea unde au cheltuit răposata atîția bani, ci numai să blestemi dușmanii, să vie să șază aici, că nu știi ce nesuferită cheltuială este aici, în țara aceasta, urgie dumnezeiască!

*

Iar peste două mii și o sută florinți, care am cheltuit întru adevăr, cu cinstită arătare, numai pentru mîncarea mea în Viena, în 200 de zile, aceștia nu se pun, ci rămîn cheltuiți din punga mea,

fiindcă pentru mîncarea și băutura mea s'au cheltuit. Grea este foarte cheltuiala în Viena. Măcar că, de n'aș fi fost în Viena, nici cinci sute florinți n'aș fi cheltuit.

*

Tăcerea mea a fost căci nici într'un chip nu știam ce voi putea sfîrși, că în mii de chipuri m'a sucit și m'a învîrtit neamul acesta îndărămnice și tiran, și nu știam ce să scriu dumitale, gîndind cu azi cu miine, pînă voi isprăvi, și apoi să scriu. De a lăsa lucrul jos, după atîta trudă și cheltuială, și să plec, nu puteam, că apoi nici nu mai era puțință de a mai scoate cevaș la urmă...

*

Grăești dumneata pentru dumnealui boierul, că ar fi trebuit să spargă acel zapis; dar dumnealui nu așa lucru mare, că nu face, ci și copiii și însuși se prăpădesc de foame, țipă ca șerpii, și nu-i caută! Iar la altele necuviincioase lucruri au dat peste 20 de mii, precum și lucrurile dumitale, care lipsesc, tot așa s'au dat...

*

...Nebuniile cele mari ale dumnealui boierului, m'au ~~afanizat!~~ De ar fi cu puțință ca să te întilnești cu dumnealui baronul, carele este om cu minte mare și cinstit foarte, multă vreme ar trebui, pînă a-ți paradosi toate minciunile dumnealui boierului. Dar eu, totdeauna caut mai înainte interesul stăpînilor mei și al meu, decît nebunia oamenilor!...

*

La biserica din Viena se cuvenea ca, pentru pomenirea răposatei și a dumitale, să dăm vreo 200 de florinți, să se facă niște odăjdii bisericii, din stofa ce a fost pe tron. Dar epitropii bisericii, mai la urmă, mi-au dat această socoteală de atîta sumă, zicînd că atîta trebuie. Apoi eu, văzînd necuviincios lucru, n'am dat așa sumă, ci le-am dat răspuns că atîta sumă mare nu se poate și nu stă la mîna mea, fiindcă *aceasta se face din voință, iar nu cu datorie*...

*

Nu numai pe mine, ci și pe alții, la care scrii dumneata, i-a prins mirare de curioaze lucruri care scrii, că am mers eu la Cerneți, lucru care-l știi bine că nici într'un chip de a merge eu pe la acel loc, la această vreme, nu se poate.

Și pentru ce nu judeci, mă mir?...

Cum poți socoti dumneata că voi fi eu un om atita fără de cinste, ca să las treaba dumitale jos, și să plec? Că știi bine că eu aici alt lucru n'am avut, ci numai pentru treaba dumitale am venit, ca să-ți slujesc! Și, din necazurile ce mi-a făcut acest neam tiran, de trei ori m'am și bolnăvit tare, văzind că nu pot săvârși treaba. Și iar eu, după știința prăvililor care am și după multă silință ce am pus, am isprăvit. Dar trebuia ani să se tragă, și era să pierzi de tot, dumneata, fiindcă nu știi cum este aici!..

*

Iar pentru binele care mi-ai făcut dumneata, acolo, nu așa curînd voi putea eu a-l uita. Ci niciodată, pînă voi trăi, nu-l uit! Și credința mea către stăpîn nu poate ca s'o aibă fieșcare oameni!...

*

Dumneai coconiței Masincuței, pe care milostivul Dumnezeu să o trăiască, i-am croit alte haine și așternut. Coccoane, cînd o vei vedea, toată mihnirea răposatei va să-ți treacă: mare parigorie în toată vremea va să fie dumitale această coconiță! Căci n'are protivnică la frumusețe și la înțelepciune! Va să fie cea întîi în Țara Rumânească, că și aici este aleasă și vestită!...

*

Drumul de aici, din Țara Nemțască, are la fieșcare două ceasuri conace mai bune decît cele de frunte case din București. Drumul este bun. Am gătit pe coconița cu haine de iarnă și am plătit, la o caretă bună, chirie din Viena pînă la Rușava, 480 florinți, în care merg oamenii ca în sobă... , care putea veni copila mai bine decît vara. Dar dumnealui boierul mi-au fost spus mie, încă de cînd am mers, că pe coconița va s'o poprească la dumnealui, pentru parigorie, fiindcă este un copil ca un inger, și prea cu mare istețime, ca un juvaer; dar eu, nu l-am crezut, și de aceea n'am scris dumitale.

Acum, după ce i-au scris unii alții că dumneata te plimbi cu o ipochimenă numai de 12 ani, și ai hotărît ca să te căsătorești cu aceea, dumnealui de tot s'au picarisit și au zis că: « cine știe cum va trăi copila, acolo! », și a hotărît de a poprit-o, și n'a vrut să-mi spuie că va s'o poprească, pină cînd am făcut toată gătitura și am plătit și chiria pentru caretaș, și, tocmai după ce am plecat, a trimis după mine și a luat copila, de a poprit-o. Apoi, pentru aceasta, mă rog dumitale să nu te turburi asupra mea, că acest lucru n'a stătut la mîna mea, de a-i sta împotrivă boierului. Măcar că dumnealui scrie dumitale că s'a temut de iarnă, de aceea n'a dat-o, dar nu este adevărat. Ci a poprit-o pentru parigorie. Și mai virtos că acolo la dumnealui va să-i fie bine ca și la dumneata, și mai bine! Și am legat eu cu dumnealui și cu dumnealui baron Langhifeld, după ce a poprit-o, ca să-i puie o slujnică vrednică, și învățată, ca să-i fie pentru căutare și pentru învățatură. Că, după cum este coconița Masinca, copil ca un inger, poate de loc să se deprinză la tot felul de învățaturi, și la limbă; și dumnealui boierul și dumnealui baronul prea mult m'au povățuit ca să arăt dumitale și prin grai acel mai de folos lucru, ca atît pe coconița Masinca să o lași acolo, să crească și să învețe cu tot șartul, după cum se învață oamenii aici, de nu rămîn dobitoace ca la noi. Mai virtos așa inger de copil, păcat să rămîie neînvățat! Cît și ceilalți coconi, mi-au zis că ar fi bine să-i trimeți acolo, și este mijloc a se da acolo, la un loc prea sigur și cu cheltuială mai puțină decît cheltuești dumneata cu dascăli și cu slujnicile la noi, și tot nu se caută, nici nu se învață copiii cum se cade. Și, așezîndu-i dumneata acolo, poți fi și mai fără de griji, după cum am văzut toți copiii boierilor moldoveni acolo, cu prea bună orînduială învățîndu-se...

*

Știu că dumneata, nejudicînd, poate să fii turburat tare asupra mea, din pricina rămîinerii coconiței Masincuței, socotînd că din nesilița mea, căci am zăbovit, s'a pricinuit rămîinerea. Dar să judeci dumneata adevărul, socotînd cele drepte: că eu, de n'aș fi vrut din toată inima ca să slujesc dumitale, nici n'aș fi plecat peste atita loc depărtat, că dumneata nu m'ai trimis cu sila! Și poți socoti dumneata că niciun om, pină la cel mai mic, nu-și voiește necinstea, ci tot omul se străduiește să fie cinstit

către stăpin. Asemenea și eu, văzînd că am venit atîta loc, cu atîta osteneală și cheltuială, am socotit să nu mă întorc fără de nici o ispravă. Că, de le-aș fi lăsat, toate cele dela judecată erau pierdute, că după aceea umbla acel neamtiran și îndărămnîc, de m'a sucit în mii de învîrtituri, ca să mă mănînce...

*

Hoțomanii dela Ada-Calè au prăpădit lumea de pe la noi, și dela mine și dela dumneata au luat toate bucatele și tot ce au găsit, încă și pe oameni i-au pedepsit tare. Cernețul l-au ars tot, numai cîteva case de cele boierești au mai rămas pînă acum, pe unde sint ei închiși. Dar, cînd vor ieși, le vor arde; nu cred că vor scăpa nici acelea. Apoi, din nechivernisirea stăpînitorilor țării noastre, vezi cită prăpădenie ni se pricinuește! *Ci vor lua plată dumnezeiască!* Nu s'ar fi putut iconomisi, ca să nu se fi făcut această prăpădenie? O stăpinire, cu așa țară mare în mîini, și un lucru de nimic n'a putut popri, ci ne lăsară de ne prăpădirăm și ne stinserăm de tot!... »

III. D I V E R S E

1811 — 1815

1.

1 Martie 1811.

Ghiță Răiescu se jeluște Divanului Craiovei, că slugerul Tudor Vladimirescu, vătaful plaiului Cloșani (Mehedinți) i-a luat mai multe dări decît se cuvenea. Aceași jalbă o îndreaptă și către Regep-Aga, comandantul Turcilor dela Ada-Calè, fortăreața ce supraveghea Oltenia. In cele din urmă, însă, dovedit de minciună, cere iertare dela Tudor pentru pîrile nedrepte.

«Dumitale Ghiță Răiescule, sănătate îți pohtesc.

Am luat scrisoarea și am văzut rugăciunea ce-mi faci, plîngindu-ți greșala, atît ce ai greșit către împărăție — de te-ai arătat cu vicleșug —, cit și pîrile și nedreptățile cu care te-ai arătat către mine, stăpîn fiindu-ți: lucru nelegiuit și neprimit și neiertat de către milostivirea lui Dumnezeu.

Aceasta este începătura răutăților ce se chiamă zavistie, și cine urmează acest lucru, procopsală nu vede, nici iertare dela Dumnezeu, precum poți lua pildă chiar din frații tăi, Răducan și Popa: că au urmat într'acest chip, și nu s'a ales nimic de casele lor.

Eu, cu toate că, după dreptate, pot a-ți face răsplătire faptelor tale, dar ca unul ce știu cuvîntul sfintei Evanghelii, și legea cum urmează, să știi că de către mine ești iertat, și la nicio in-doială să nu mai fii de către mine. Numai să-ți plîngi greșalele către Dumnezeu, să te ierte; și de acum înainte să te părăsești, a nu mai urma cum ai urmat pînă acum...

Theodor Sluger»

Textul după facsimilul publicat la Aricescu, *Istoria revoluțiunii*, fine.

2.

2 Iunie 1814.

Nicolae Zoican din comuna Balta (Mehedinți) este om de încredere și de afaceri de negoț al lui Tudor Vladimirescu. Dar spiritul de dreptate al lui Tudor nu-i cruță nici o ocară, când faptele lui o merită.

« Către dumnealui chir Nicolae Zoican.

N'am gîndit vreodată că te vei strica așa rău de tot! Mare rușine îmi faci! Ai luat dela Chitecian, arvună, să-i trimiți cîteva capre pentru lapte de casă, și omul a gătit banii pe cit a vorbit, și dumneata ți-ai făcut uitare. Destul de rău urmezi. Ci, pentru Dumnezeu, chir Nicolae, nu te purta așa, de-ți strici omenia! Trimite-i caprele mai curînd, și să fie bune, și-ți vei primi banii de loc.

Chitecianu, pe mine mă slujește ca un rob. Și apoi, lui te-ai găsit să-i faci așa?

Nu știu ce să mai zic, că v'ați stricat de tot! »...

Inedit, dat și în facsimil mai înainte, p. 28.

3.

25 August 1815.

Tudor Vladimirescu se întorsese decurînd dela Viena. Dar încă înainte de a ajunge în țară, îl găsea vestea că Turcii din Ada-Calé — Adalîii, Ostrovenii — îi jefuiseră bucatele și casa dela Cerneți. Și atunci strigă aspru împotriva cîrmuirii Țării Românești, că nu era în stare să ocrotească viața și averea locuitorilor ei.

Dar acum află că și boierul Nicolae Glogoveanu — ispravnicul de Mehedinți — îl păgubise tot atît de nedrept ca și Turcii, luîndu-i bani și bucate de pe moșia Cătunul, pe care o ținea în arendă.

Dela Mehadia, unde își îngrijea sănătatea, zdruncinată la Viena, în lupta dusă cu «hoții de Nemți» pentru apărarea intereselor aceluiaș Nicolae Glogoveanu, cel ce astăzi îl împila, Tudor scrie:

«Cu multă plecăciune sărut cinstită mina dumitale, cocoane Nicolae.

Mie așa mi se pare, că de a grăi cinevaș adevărul, nu să va rușina, nici de Dumnezeu, nici de oameni, și nici sluga de stăpîn! Eu, după părerea mea, niciodată, niciun fel de pagubă n'am făcut dumitale, și nici am cugetat vreodată. Nici să nu-mi dea Dumnezeu, nici gînd, nici putere a gîndi vreun rău celui dela carele am mîncat piine! Iar dumneata, nu știu din ce pricină, ai cugetat a-mi face mie atita de mare răutate și pagubă, cu pricina blestematei de arendă a Cătunului. Și nici într'un chip, nici n'ai făcut, nici nu faci bine, de te amesteci dumneata în socoteli străine! Dumneata, de nu mă crezi pe mine, întreabă și pe Gigirtul: că eu sint cel mai dintii, și cu banii și cu însărcinarea acei moșii, cu un cuvînt, eu sint stăpîn, și eu am să caut socoteala și să dau seama. Și după ce a fost un ceas rău, că toți banii i-am păgubit din cuviincioase pricini, apoi te-ai găsit și dumneata, de te-ai băgat în socoteli străine. Și neavînd eu vreme a-mi căuta, dumneata, cu silnicie, după cum a fost voința dumitale, ai apucat pe o femeie, ce n'are nicio știință de socotelile mele cu casa Armașului! Și iar dumneata ai dat putere soții Armașului, de au mers, de au ales și au luat bucatele cite s'au găsit bune, și mie mi-au rămas cele stricate, care, neputîndu-le vinde cu ale anului 1814, s'au luat de Adalii, și multe alte lucruri mi s'au luat, încît tare m'au păgubit. Apoi, cum văz că dumneata mai ceri gloabă, pe deasupra, o sumă de bani, atît cu zapise date de o femeie, de silă; și aceea nici treabă, nici putere n'au avut a da zapise pentru socoteli străine, nefiînd eu față; această cerere a dumitale este tocmai așa: după moarte și cal de ginere!

Toate bucatele ce s'au aflat, s'au luat de Ostroveni, și banii de dijmă s'au luat de către logofătul Petru, omul dumitale, iar eu am rămas numai jefuit din două părți, osebit că mai am a lua o sumă de bani dela casa Armașului, care n'am avut vreme să-i caut pînă acum.

Ci fiindcă eu, ca o slugă, niciodată nu voesc ca să am acest fel de vorbe și judecată cu un stăpîn al meu, mă rog dumitale,

cinstite cocoane, ce bani vei avea la răposatul Armașu, să-i cauți dela casa dumisale, că este în stare bună, și pe mine să mă lași în pace, pînă cînd voi avea vreme ca să-mi caut și eu cu casa răposatului, atît aceste socoteli, cit și banii ce mai am la răposatul; că nu este drept a-mi face dumneata această silă!... ».

După textul publicat de I. Bianu în *Analele Academiei Române*, s. II, t. XXXIX, desbateri, București, 1921; p. 9—11.

C U V I N T E R A R E

Adalii	= Turcii din insula Ada-Cale; vezi și Ostroveni.
Afanisit	= prăpădit, sărăcit, exasperat.
Arhon	= boier, titlu de politeță și respect.
Arzmagzar	= plingere, jalbă, petiție către Sultan.
Becher	= voinic, flăcău, ostaș; aici, ostașii sârbi.
Celebi	= boier, domn, titlu de politeță și respect.
Cerneți	= capitala veche a județului Mehedinți.
Cheler	= cămară, grănar, magazie.
Cin	= rang.
Clironomisi(a)	= a moșteni.
Clucer	= rang de boierie.
Comis	= mic rang de boierie.
Diată	= testament.
Dii	= Vidin; locuitorii se numesc Dăieni.
Evghenist	= nobil, boier.
Florinți	= florini, fiorini (monetă).
Impăratul	= Sultanul; atunci domnea Mahmud II.
Impărăția	= Turcia, Inalta Poartă.
Inalta Poartă	= Turcia.
Ipochimien	= persoană.
Isnaf	= corporație, breaslă.
Muhafiz	= guvernatorul turc al unei cetăți de pe marginea Dunării.
Mumbașir	= executor, implinitor.
Nizam	= poruncă, ordin.
Ostroveni	= Adalii: Turcii din ostrovul Ada-Calè.
Paradosi(a)	= a arăta, a învăța.
Parigorie	= mîngiere.
Picarisi(a se)	= a se supăra, a se întărita.
Pitac	= scrisoare.
Poftori(a)	= a repeta.
Politie	= oraș, cetate.
Ponturi	= articole, puncte; aici, articole ale pravilei.
Raia	= creștin, supus al Inaltei Porți; aici, Românii.
Rușava	= Orșova.
Sibir	= Siberia.

Sluger	= mic rang de boierie.
Sud	= județ.
Vechil	= reprezentant, mandatar.
Zapis	= document, înscris, act.
Zărăfie	= casierie.

Neamuri
Postelnicei
Manzili
Breslași
Ruptași
Birnici
Scutelnici
Poslujnici
Slujitori

Categoriile sociale, dar mai ales fiscale, reprezentând o parte din vechea structură a Țării Românești. Astfel înșiruiți, ei arată și ierarhia socială a acestor contribuabili.

CUPRINSUL

	<u>Pagina</u>
Prezentare	7
Acte și scrisori din anul 1821	30
Călătoria la Viena	61
Diverse	71
Cuvinte rare	77

ILUSTRĂȚII

Tudor Vladimirescu	5
Facsimil după scrisoarea către N. Zoican	28
Steagul lui Tudor Vladimirescu	30

MONITORUL OFICIAL ȘI
IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI 1936

FUNDAȚIA REGELE CAROL I

PUBLICAȚIILE SECȚIEI ISTORICE

BIBLIOGRAFIE

A apărut

- Dr. ANDREI VERESS, *Bibliografia română-ungară, vol. III. Românii în literatura ungară și Ungurii în literatura română. (1839—1878)*, București, 1935, XVIII + 387 p. in 8° . . . Lei 300
(Vol. I—II au apărut în editura Fundației Regele Ferdinand I).

DOCUMENTE

A apărut

- P. P. PANAITESCU, *Documente privitoare la istoria lui Mihai Viteazul*, București, 1936, 177 p. in 8° Lei 100
- EMIL VÎRTOSU, *Tudor Vladimirescu. Pagini de revoltă*, București, 1936, 80 p. in 8° Lei 45

Sub tipar

- GRIGORE NANDRIȘ, *Documente româno-slave dela Muntele Athos (1372—1622)*.
- Dr. ANDREI VERESS, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, vol. IX (1614—1648).
(Vol. I—VIII au apărut în editura Fundației Regele Ferdinand I).

STUDII

A apărut

- P. P. PANAITESCU, *Mihai Viteazul*, București, 1936, 269 p. in 8° Lei 150

Prețul Lei 45.—

C. 40.368

VERIFICAT
1987

